

יב דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. כחז הרמב"ד זהו שינוי גדול שהרי אמרו בכמה מקומות וכו'. וי"ל שרבינו סובר שמה שאמרו ספיקא לאורייתא לתומא מדרכנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא וכחז הר"ן בספ"ק דקידושין וכתב שזוהי סימן ג' שהביא ראיה לדבריו מדאמרין פרק עשרה יוספין התורה אמרה לא יצא ממזר ממזר ודאי הוא לא יצא הא ממזר ספק יצא וכן דעת הרמב"ן ואע"פ שהביא שם טענות המולקין על רבינו מ"מ זהו דעת רבינו יש לאיה לדבריו וכיון שכן אין לדברי רבינו שינוי ואחד מהטענות שכתב שם שטענו על רבינו הוא מדחיב רחמנא אשם תלוי ודבר זה ישנו רבינו שמלאכי כתוב בספר ישן בס"פ זה כלשון הזה ואע"כ דבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן הטורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי עכ"ל. יש לתמוה על הרמב"ד שכתב הלכות כלאים הודה לדברי רבינו וכתב כחז שהוא שינוי גדול. ומ"ש דהול"ל משום דהו ספק ספיקא יש לומר שאפי' צנודע שהפילה שם נפל ואין ידוע אם הפילה דבר טמא הו ספק ספיקא [אלבן] דיניס אחרים נזכרו בפרק זה שאין צהם אלף ספק אחד והם טהורים ועי"ל דאפי' הא דאין ידוע אם הפילה דבר המטמא לא חשיב ספק ספיקא משום דרוב מפילות דבר המטמא הן מפילות:

פ"י א איזהו בית הפרס וכו'. פ"י להלכות. ומ"ש אפילו הרש ע"ג הארון וכו' עד היו עושה בית הפרס. מוספתא סס: עד כמה היא נעשית בית הפרס וכו'. משנה פ"י להלכות: ג התחיל להרוש את הקבר וכו'. עד שאין עצמות הקבר מגיעות ליתר ממאה. כפ"י להלכות:

השנת הראב"ד *דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. א"ל זהו שינוי גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא לאורייתא לתומא מדרכנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא וכחז הר"ן בספ"ק דקידושין וכתב שזוהי סימן ג' שהביא ראיה לדבריו מדאמרין פרק עשרה יוספין התורה אמרה לא יצא ממזר ממזר ודאי הוא לא יצא הא ממזר ספק יצא וכן דעת הרמב"ן ואע"פ שהביא שם טענות המולקין על רבינו מ"מ זהו דעת רבינו יש לאיה לדבריו וכיון שכן אין לדברי רבינו שינוי ואחד מהטענות שכתב שם שטענו על רבינו הוא מדחיב רחמנא אשם תלוי ודבר זה ישנו רבינו שמלאכי כתוב בספר ישן בס"פ זה כלשון הזה ואע"כ דבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן הטורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי עכ"ל. יש לתמוה על הרמב"ד שכתב הלכות כלאים הודה לדברי רבינו וכתב כחז שהוא שינוי גדול. ומ"ש דהול"ל משום דהו ספק ספיקא יש לומר שאפי' צנודע שהפילה שם נפל ואין ידוע אם הפילה דבר טמא הו ספק ספיקא [אלבן] דיניס אחרים נזכרו בפרק זה שאין צהם אלף ספק אחד והם טהורים ועי"ל דאפי' הא דאין ידוע אם הפילה דבר המטמא לא חשיב ספק ספיקא משום דרוב מפילות דבר המטמא הן מפילות:

השנת הראב"ד *דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. א"ל זהו שינוי גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא לאורייתא לתומא מדרכנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא וכחז הר"ן בספ"ק דקידושין וכתב שזוהי סימן ג' שהביא ראיה לדבריו מדאמרין פרק עשרה יוספין התורה אמרה לא יצא ממזר ממזר ודאי הוא לא יצא הא ממזר ספק יצא וכן דעת הרמב"ן ואע"פ שהביא שם טענות המולקין על רבינו מ"מ זהו דעת רבינו יש לאיה לדבריו וכיון שכן אין לדברי רבינו שינוי ואחד מהטענות שכתב שם שטענו על רבינו הוא מדחיב רחמנא אשם תלוי ודבר זה ישנו רבינו שמלאכי כתוב בספר ישן בס"פ זה כלשון הזה ואע"כ דבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן הטורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי עכ"ל. יש לתמוה על הרמב"ד שכתב הלכות כלאים הודה לדברי רבינו וכתב כחז שהוא שינוי גדול. ומ"ש דהול"ל משום דהו ספק ספיקא יש לומר שאפי' צנודע שהפילה שם נפל ואין ידוע אם הפילה דבר טמא הו ספק ספיקא [אלבן] דיניס אחרים נזכרו בפרק זה שאין צהם אלף ספק אחד והם טהורים ועי"ל דאפי' הא דאין ידוע אם הפילה דבר המטמא לא חשיב ספק ספיקא משום דרוב מפילות דבר המטמא הן מפילות:

השנת הראב"ד *דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. א"ל זהו שינוי גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא לאורייתא לתומא מדרכנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא וכחז הר"ן בספ"ק דקידושין וכתב שזוהי סימן ג' שהביא ראיה לדבריו מדאמרין פרק עשרה יוספין התורה אמרה לא יצא ממזר ממזר ודאי הוא לא יצא הא ממזר ספק יצא וכן דעת הרמב"ן ואע"פ שהביא שם טענות המולקין על רבינו מ"מ זהו דעת רבינו יש לאיה לדבריו וכיון שכן אין לדברי רבינו שינוי ואחד מהטענות שכתב שם שטענו על רבינו הוא מדחיב רחמנא אשם תלוי ודבר זה ישנו רבינו שמלאכי כתוב בספר ישן בס"פ זה כלשון הזה ואע"כ דבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן הטורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי עכ"ל. יש לתמוה על הרמב"ד שכתב הלכות כלאים הודה לדברי רבינו וכתב כחז שהוא שינוי גדול. ומ"ש דהול"ל משום דהו ספק ספיקא יש לומר שאפי' צנודע שהפילה שם נפל ואין ידוע אם הפילה דבר טמא הו ספק ספיקא [אלבן] דיניס אחרים נזכרו בפרק זה שאין צהם אלף ספק אחד והם טהורים ועי"ל דאפי' הא דאין ידוע אם הפילה דבר המטמא לא חשיב ספק ספיקא משום דרוב מפילות דבר המטמא הן מפילות:

ה החורש את הקבר בשדה שאינה שלו וכו'. כפ"י להלכות. ומ"ש אפי' שותף וכו' עד ושל חבירו אינו עושה בית הפרס. מוספתא בפרק הנזכר:

ה החורש את הקבר בשדה שאינה שלו וכו'. כפ"י להלכות. ומ"ש אפי' שותף וכו' עד ושל חבירו אינו עושה בית הפרס. מוספתא בפרק הנזכר:

ה החורש את הקבר בשדה שאינה שלו וכו'. כפ"י להלכות. ומ"ש אפי' שותף וכו' עד ושל חבירו אינו עושה בית הפרס. מוספתא בפרק הנזכר:

ז-ז עכו"ם שהרש קבר וכו' עד שאין בית הפרס עושה בית פרס. משנה בפרק הנזכר: ח בית הפרס הזה מותר לנטוע בו כל נטע עד ושורף את הקש ואת העצה. משנה פ"ח להלכות

פרק עשירי

פרק עשירי

א איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר. שהרי נתדקדקו עצמות המת כתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר אפילו הרש על גבי הארון ואפילו היה מושקע כרוכדין ובאבנים. ואפילו היה על גבי הארון רוב שתי קומות הואיל וחרש על קבר ה"ז עושה בית הפרס. עד כמה היא נעשית בית הפרס מאה אמה על מאה אמה ממקום הקבר: ב כל המרובע שהוא בית ארבעת סאין הרי הוא בית הפרס ועפרו מטמא במגע וכמשא כמו שביארנו ואינו מטמא באהל. וכן המאהיל על בית הפרס הזה טהור: ג התחיל להרוש את הקבר והיה חורשו והולך וקודם שיגמור מאה אמה ניער את המחרישה או שהטיח בסלע או בגדר. עד שם הוא עושה בית הפרס בלבד והשאר טהור שהרי לא הגיע אליו במשוך המחרישה. חרש כמו המשים אמה או יתר וחזר וחרש עד שהשלים המאה הכל בית הפרס. היה חודש והולך חוץ למאה אמה ממאה אמה ולחוץ טהור שאין עצמות קבר מגיעות ליתר ממאה: ד חזקת העצמות המכוסות שהן של אדם עד שיודע שהן של בהמה וחזקת העצמות המגולות שהן של בהמה עד שידוע שהן של אדם. * היה שם חריץ מלא עצמות אדם. או שהיו עצמות אדם צבורות על גבי קרקע וחרש עצמות אלו עם השדה. או שחרש שדה שאבד בה [או שנמצא בה] קבר. ה"ז אינו עושה בית הפרס שלא גזרו טומאה אלא על שדה שנחרש בה קבר ודאי. וכן החורש את המת בשדה אינו עושה בית הפרס שכל אלו דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו אלא בקבר שנחרש שהוא דבר המצוי: ה החורש את הקבר בשדה שאינה שלו אינו עושה בית הפרס שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. אפילו שותף או אריס או אפוטרופוס אינו עושה בית הפרס. חרש קבר בשדה שלו ושל חבירו כאחד. שלו עושה בית הפרס ושל חבירו אינו עושה בית הפרס: ו עכו"ם שחרש קבר בשדהו אינו עושה בית הפרס שאין בית פרס לעכו"ם: ז שדה בית פרס למעלה ושדה טהורה למטה ושטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהורה. אפילו היתה אדומה והלבינה או לבנה והאדימה טהורה שאין בית פרס עושה בית פרס. ולא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו: ח בית הפרס הזה מותר לנטוע בו כל נטע לפי שהשרשים יורדים למטה משלשה.

א איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר. שהרי נתדקדקו עצמות המת כתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר אפילו הרש על גבי הארון ואפילו היה מושקע כרוכדין ובאבנים. ואפילו היה על גבי הארון רוב שתי קומות הואיל וחרש על קבר ה"ז עושה בית הפרס. עד כמה היא נעשית בית הפרס מאה אמה על מאה אמה ממקום הקבר: ב כל המרובע שהוא בית ארבעת סאין הרי הוא בית הפרס ועפרו מטמא במגע וכמשא כמו שביארנו ואינו מטמא באהל. וכן המאהיל על בית הפרס הזה טהור: ג התחיל להרוש את הקבר והיה חורשו והולך וקודם שיגמור מאה אמה ניער את המחרישה או שהטיח בסלע או בגדר. עד שם הוא עושה בית הפרס בלבד והשאר טהור שהרי לא הגיע אליו במשוך המחרישה. חרש כמו המשים אמה או יתר וחזר וחרש עד שהשלים המאה הכל בית הפרס. היה חודש והולך חוץ למאה אמה ממאה אמה ולחוץ טהור שאין עצמות קבר מגיעות ליתר ממאה: ד חזקת העצמות המכוסות שהן של אדם עד שיודע שהן של בהמה וחזקת העצמות המגולות שהן של בהמה עד שידוע שהן של אדם. * היה שם חריץ מלא עצמות אדם. או שהיו עצמות אדם צבורות על גבי קרקע וחרש עצמות אלו עם השדה. או שחרש שדה שאבד בה [או שנמצא בה] קבר. ה"ז אינו עושה בית הפרס שלא גזרו טומאה אלא על שדה שנחרש בה קבר ודאי. וכן החורש את המת בשדה אינו עושה בית הפרס שכל אלו דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו אלא בקבר שנחרש שהוא דבר המצוי: ה החורש את הקבר בשדה שאינה שלו אינו עושה בית הפרס שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. אפילו שותף או אריס או אפוטרופוס אינו עושה בית הפרס. חרש קבר בשדה שלו ושל חבירו כאחד. שלו עושה בית הפרס ושל חבירו אינו עושה בית הפרס: ו עכו"ם שחרש קבר בשדהו אינו עושה בית הפרס שאין בית פרס לעכו"ם: ז שדה בית פרס למעלה ושדה טהורה למטה ושטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהורה. אפילו היתה אדומה והלבינה או לבנה והאדימה טהורה שאין בית פרס עושה בית פרס. ולא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו: ח בית הפרס הזה מותר לנטוע בו כל נטע לפי שהשרשים יורדים למטה משלשה.

א איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר. שהרי נתדקדקו עצמות המת כתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר אפילו הרש על גבי הארון ואפילו היה מושקע כרוכדין ובאבנים. ואפילו היה על גבי הארון רוב שתי קומות הואיל וחרש על קבר ה"ז עושה בית הפרס. עד כמה היא נעשית בית הפרס מאה אמה על מאה אמה ממקום הקבר: ב כל המרובע שהוא בית ארבעת סאין הרי הוא בית הפרס ועפרו מטמא במגע וכמשא כמו שביארנו ואינו מטמא באהל. וכן המאהיל על בית הפרס הזה טהור: ג התחיל להרוש את הקבר והיה חורשו והולך וקודם שיגמור מאה אמה ניער את המחרישה או שהטיח בסלע או בגדר. עד שם הוא עושה בית הפרס בלבד והשאר טהור שהרי לא הגיע אליו במשוך המחרישה. חרש כמו המשים אמה או יתר וחזר וחרש עד שהשלים המאה הכל בית הפרס. היה חודש והולך חוץ למאה אמה ממאה אמה ולחוץ טהור שאין עצמות קבר מגיעות ליתר ממאה: ד חזקת העצמות המכוסות שהן של אדם עד שיודע שהן של בהמה וחזקת העצמות המגולות שהן של בהמה עד שידוע שהן של אדם. * היה שם חריץ מלא עצמות אדם. או שהיו עצמות אדם צבורות על גבי קרקע וחרש עצמות אלו עם השדה. או שחרש שדה שאבד בה [או שנמצא בה] קבר. ה"ז אינו עושה בית הפרס שלא גזרו טומאה אלא על שדה שנחרש בה קבר ודאי. וכן החורש את המת בשדה אינו עושה בית הפרס שכל אלו דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו אלא בקבר שנחרש שהוא דבר המצוי: ה החורש את הקבר בשדה שאינה שלו אינו עושה בית הפרס שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. אפילו שותף או אריס או אפוטרופוס אינו עושה בית הפרס. חרש קבר בשדה שלו ושל חבירו כאחד. שלו עושה בית הפרס ושל חבירו אינו עושה בית הפרס: ו עכו"ם שחרש קבר בשדהו אינו עושה בית הפרס שאין בית פרס לעכו"ם: ז שדה בית פרס למעלה ושדה טהורה למטה ושטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהורה. אפילו היתה אדומה והלבינה או לבנה והאדימה טהורה שאין בית פרס עושה בית פרס. ולא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו: ח בית הפרס הזה מותר לנטוע בו כל נטע לפי שהשרשים יורדים למטה משלשה.

משנה למלך * היה שם חריץ מלא עצמות וכו'. א"ל זהו שם חריץ מלא טמא: ו"ח ח"ב. כסו שבאינה

משנה למלך * היה שם חריץ מלא עצמות וכו'. א"ל זהו שם חריץ מלא טמא: ו"ח ח"ב. כסו שבאינה

משנה למלך * היה שם חריץ מלא עצמות וכו'. א"ל זהו שם חריץ מלא טמא: ו"ח ח"ב. כסו שבאינה

קריית מלך פ"ח ח"ב. כסו שבאינה

קריית מלך פ"ח ח"ב. כסו שבאינה

קריית מלך פ"ח ח"ב. כסו שבאינה

5
Adret, Solomon ben Abraham

חידושי הרשב"א

לרבינו שלמה ב"ר אברהם אדרת

מסכת קידושין

יו"ל על-פי כתבי-יד ודפוסים ראשונים
בצירוף מבוא, ציוני מקורות,
מקבילות הערות וכאורים

מ א ת

הרב אליהו ליכטנשטיין

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים

דנאמרה הלכה
 אסורה¹⁸. ועח
 דחוקה²⁰ מדאו
 ומעגלה ערופו
 איתא למה לן,
 דאורייתא מות
 יבא מיתורא ד
 דגלי קרא הא
 יבא, ומצנה
 פרש"י ז"ל²²
 תורת הבית ב
 מאי אמרת די
 קבוע וכל קבו
 למידק²⁴ אכה
 הוה ליה רובא
 מחצה על מש
 דלרווחא דמי
 התורה אמרה
 למידק מ"מ ק
 ואנא ידענא ו
 מתרצים דנפי
 לגבייהו וזניא
 גביה²⁶ אלא
 שכולה מחצה
 ודלתי מדינה
 ממזר יבא.

[עג, ב] כל
 נאבאים עליו
 אביו או אמט
 שני עדים
 דקסרין בשם
 מרגיע, אבל

18 הר"ן לעיל
 וחוקה. 22
 ראשון עמ'
 יו"ד סי' ק,
 24 כעין זה
 ש"א פ"א.
 ברמב"ן ובו
 27 צ"ל גבה
 כאן: ספק.
 נאמניו עליו.
 ואתיא. וב
 33 לפנינו:

פרק עשרה יוחסין

ירושלמי¹ וכי אורים ותומים היו בבית שני, אלא
 כאדם שהוא אומר עד שיחיו מתים.

[עב, ב] ממזרי ונתני מהורים הם לעתיד לבא
 דברי ר' יוסי. וא"ת² וכי מצות לא יבא ממזר
 תבטל לעתיד לבא. וי"ל דהוראת שעה תהא לאותן
 שהיו בדורות קודם ביאת אליהו שאליהו בא
 ומטהרו, אבל אותם שיהיו בימי המשיח אף הם
 יהיו פסולים, דמצות לא יבא נוהגת היא לעולם
 ואפי' בימי של משיח.

→ [עג, א] [ממזר³ ודאי הוא בלא¹⁰ יבא הא ממזר
 ספק יבא. מכאן דקדק הרמב"ם ז"ל בתשובת
 שאלה¹¹ דכי אמרינן בעלמא¹² ספיקא דאורייתא
 לחומרא דרבנן היא, דאי מדאורייתא לא אסרה
 תורה אלא הודאי. וכן פסק בחיבורו הגדול¹³.
 וקשיא לי טובא¹⁴ דאם כן אול ליה אשם תלוי
 לכסאן דלא בעי חתיכה משתי חתיכות¹⁵, ואפילו
 למאן דבעי חתיכה משתי חתיכות הגי מילי לענין
 קרבן, אבל להתיר לכתחלה לא קאמר, דהנך
 תנאי לאו בהכי פליגי¹⁶. ועוד מדאמרינן בפ"ק
 דמבלתין¹⁷ ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני,
 ואקשינן והא תנן ספק ערלה בארץ ישראל אסור
 בסוריא מותר, ופרקינן דילמא כך נאמרה הלכה
 ודאה אסורה ספיקא מותרת. אלמא בארץ ישראל
 ספיקא אסורה דאורייתא, ואף בסוריא אי לאו

גירי חרורי ממזרי נתני שתוקי אסופי מתרין
 לבא זה בזה. הוא הדין לעבדי בממזרי לדברי
 ר' טרפון⁴, ולא תנא חרורי אלא משום הנך כלהו
 דמתני' דאינן מתרים בעבדים. וא"ת⁵ היאך
 שתוקי ואסופי מתרים בנתני, והא קיימי בלא
 תתחתן במ ואפילו בגירותן, כדאמרינן ביבמות
 דבגיותן לית להו חתנות בגירותן הוא דאית להו
 חתנות וקאמר רחמנא לא תתחתן במ, ושתוקי
 ואסופי אסירי באיסורי היתון על כרחין, דאי לא
 לישתרו אפילו בגוים ובעבדים. ואיכא למימר
 דודאי בכל לאוין דפסול יוחסין לא מיחייבי, כי
 היכי דלא מיחייבי בלאו דלא יבא ממזר דלא
 מיקרו קהל, דלא חשש הכתוב ליחס הפסולים.
 והא דאסירי בגוים משום כי לא יסיר את בנך
 מאחרי, דהני נמי בכלל ישראל הן, והילכך אסור
 שמא יסור לבנו לע"ז. ובעבדים נמי אסירי⁶,
 משום שאינן חייבין בכל המצות כישאל הן
 ועדיין סורן רע ואית בהו קצת משום חשש ע"ז.
 ומיהו מתרין הן בנתנין. דאע"ג דאמרינן
 ביבמות בפרק הערל⁷ דדוד גזר עליהן כלומר
 שיחיו עבדים. איכא למימר עבדים מיתה לא הו,
 אלא שגזרו עליהם להיותן כעבדים, וכי גזר
 לכשרין לפסולים לא גזר, ולפיכך כל אלו שהם
 פסולים אינם אסורים בנתנינים.

[טז, ב] עד עמדי הכהן לאורים ותומים.

שהם מתורת הבית (לרבנן). ובתשו' הר"ן סי' נא.
 15 בכריתות יז, ב. ואף בללא איתחוק איסורא מביא
 אשם תלוי על הספק, וברמב"ם שם בסוגריים מרובעים
 כתוב: ואע"פ כן דבר שהייבין על זדונו כרת ספיקו
 אסור מן התורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי.
 16 אם ספיקא דאורייתא מדאורייתא לחומרא או
 מדרבנן לחומרא אבל מזאורייתא מותר. וכ"כ הר"ן
 שם. והמהר"ט בתשובותיו חלק יו"ד סי' א כתב דבזה
 תליא מחלוקתם אי כעינן חתיכה משתי חתיכות
 או לאו. 17 לט, א.

1 כ"ה ברמב"ן וכ"כ הריטב"א בשמו. וכ"ה בר"ן.
 2 לעיל בעמוד זה. 3 כה"ק הראשונים הנ"ל.
 4 עז, א. 5 ע"י רמב"ן ואולי יש שם ט"ס.
 6 עט, א. 7 בפרקיין ה"א. 8 כ"ה ברמב"ן
 לעיל ע"ז, א עיי"ש ומובא בריטב"א שם עיי"ש.
 וע"י ר"ן. 9 שני הקטעים דלהלן הם עפ"י
 הגדס וכי"נ וכי"פ, ואינם בכ"ה וכי"ג. ונראה שהם
 תוספת מאוחרת של רבנן. 10 לפנינו: דלא.
 וכ"ה בכ"ה. 11 ל"מ כעת. 12 ביצה ג, ב.
 13 ט"ט מטומאת מת הי"ב. 14 וכה"ק הר"ן
 לעיל טו, ב מדפי הרי"ף, ומקור דבריו שם נראה

ואביו ואמו כשני עדים הם, והווייה³² כהתוא דאמר³³ ר' יוחנן בשם ר' ינאי עגלים וסייחין המקפצין אין להם חזקה. ופי' מרגיע שמודה, שהוא רגע כאן ורגע כאן.

מכלל שמועה זו נראה שלא אמרו ממזר ודאי אמרה תורה ולא ספק ממזר אלא בשמחצה מיהא כשרין אצלה, דכל כי הא הוא דהוי ספק, אבל כל היכא דרוב פסולין אצלה כממזר ודאנן משוינן ליה דרובא דאורייתא, אלא אם כן בדקו את אמו ואמרה לכשר וראוי לי נבעלתי כר"ג ור' אליעזר ואבא שאול³⁴. וארוסה שעברה דאמרינן לקמן³⁵ שהולד שתוקי אף על גב דרוב פסולין אצלה, שאני ארוסה דתלינן בארוס כדאיתא לקמן, והוה ליה כמחצה על מחצה. כנ"ל.

ת"ר³⁶ נאמן בעל המקה לומר לזה מברתי ולזה לא³⁷ מברתי אימתי³⁸ בזמן שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן. דבזמן³⁹ שמקחו בידו רמי אנפשיה ומדכר, משום שאם בא לחזור בזה⁴⁰ שמכר לו היה צריך לקבל עליו מי שפרע, וכיון שאין שם אלא הוא מהימנינן ליה כבי תרי, ותקנת חכמים הוא כעין נאמן הדיין⁴¹ וכעין נאמנותה של חיה ואם. אבל בזמן שאין מקחו בידו לא רמי אנפשיה, ואפילו אמר דרמא אנפשיה לא מהימן אלא כעד אחד. ואקשינן ונחזי זווי ממאן נקט. כלומר אפי' אין מקחו בידו אמאי לא מהימן. נחזי זווי ממאן נקט, דכיון דלא נקיט אלא מחד מינייהו ודאי מדכר דכיר ממאן שקיל⁴². לא צריכא דנקט מתרווייהו⁴³ חד מדעתיה וחד בעל כרחיה ולא ידע הי מדעתיה והי בעל כרחיה. כלומר ואינו ידוע לנו בעדים מהי שקל מדעתיה ומהי בעל כרחיה, ולא גרסינן⁴⁴ ולא ידע, דאפילו אמר נמי ידע ומדכר לא מהימן. דכיון דשקל מתרווייהו אנו סהדי

דנאמרה הלכה להתיר ספיקא אף התם היתה אסורה¹⁸. ועוד מדבעי' בפ"ק דחולין¹⁹ רובא דחזקה²⁰ מדאורייתא מגלן, ואתינן למפשט מפסח ומעגלה ערופה ושעיר המשתלח ושחיטה, ואם איתא למה לן, דל רובה ודל חזקה הא כל ספק דאורייתא מותר. אלא הכא דאמרינן ממזר ספק יבא מייתורא דקהל אתי, ואדרבה דוק מינה טעמא דגלי קרא הא לא גלי אפילו ספק ממזר בלא יבא, וממנה לכל איסורי ספק דאורייתא, וכן פרש"י ז"ל²² ועיקר, וכבר הארכתי בזה בספר תורת הבית בשער התערובות²³ בס"ד. L

מאי אמרת דילמא אולא איהו לגבייהו והוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כו'. איכא למידק²⁴ אכתי רובא נינהו, דאי אולי(ה) לגבה הוה ליה רובא, ואי אולא איהו לגבייהו הוה ליה מחצה על מחצה, נמצא הרוב להכשיר. וי"ל²⁵ דלרווחא דמילתא קאמר דאפילו ליכא אלא קבוע, התורה אמרה ספק ממזר יבא. ומיהו²⁶ אכתי איכא למידק מ"מ קרא למישרי שתוקי למה לי, לישתוק ואנא ידענא כדאמרינן דהא רובא כשרין הן. ויש מתרצים דנפקא מינה דהיכא דחוינן דאולא איהו לגבייהו וזניאת בחד מינייהו, דהשתא ודאי ליכא גביה²⁷ אלא קבוע. וי"ל²⁸ דנפקא מינה לעיר שכולה מחצה כשרין אצלה ומחצה פסולין אצלה ודלתי מדינה נעולות, ואפילו הכי אמרה תורה²⁹ ממזר יבא.

עג, ב] כל³⁰ שנאמף מן השוק אין אביו ואמו נאמנים עליו. ירושלמי³¹ כל זמן שמשילך בשוק אביו או אמו מעדין עליו, נאסף מן השוק צריך שני עדים אביו ואמו כשני עדים הם, רבנין דקסרין בשם רב חסדא דהא דתימא בתינוק שאינו מרגיע, אבל בתינוק שמרגיע צריך שני עדים

18 הר"ן לעיל שם יושב קושיא זו. 19 יא, א. 20 צ"ל וחזקה. 22 ד"ה ואיבעית אימא. 23 בית רביעי שער ראשון עמ' 22. ועי' שו"ת מהר"ט שם, פרי חדש יו"ד סי' קי, שב שמעתתא ש"א, שערי ישר ש"א. 24 כעין זה הקשה הריטב"א עיי"ש. ועי' שערי ישר ש"א פ"א, 25 וכ"כ הרמב"ן. 26 וכ"ה ברמב"ן ובריטב"א ועיי"ש שכתבו תירוץ נוסף. 27 צ"ל גבה. 28 צ"ל אינו י"ל. 29 חסר כאן: ספק. 30 לפנינו: נאסף מן השוק אין נאמנין עליו. 31 בפרקין ה"ב. 32 לפנינו: האתייא. ובכ"י: ותיהא כי הא דאמר יוחנן. 33 לפנינו: דאמר ר' ינאי. 34 לקמן עד, א.

35 עה, א. 36 חז"ת "ת"ר" ליתא לפנינו, ועי' רש"י שכתב דהוא סיפא דברייתא דלעיל נאמנת היה לומר זה כהן וכו'. ברם ברייתא זו מובאת בתוספתא פ"ק דבי"מ ה"ו ללא הברייתא דלעיל. ולגבי רבנו אין זו סיפא דלעיל. 37 כנ"ה הרי"פ. ולפנינו: אין. 38 לפנינו: בד"א. 39 כן פ"י רש"י. 40 צ"ל מזה. 41 לקמן עד, א. 42 וכיון שאין שם אלא הוא מהימנינן ליה כבי תרי מתקנת חכמים כעין נאמנותם של דין תיה ואם. ולפי"ז תתיישב קושית התוס' על רש"י. וכ"כ הר"ן. ועי' ז"ל מהר"ט. 43 לפנינו נוסף: ואמר. 44 כ"כ רש"י בבבא

תורת הבית הארוך

להרשב"א זכרונו לברכה :

הבית אשר בנה הגשר הגדול אבי התעודה • בישראל גדול שמו ונדע בשערים
המצוינים .

ה"ה הרב רבינו שלמה בן אדרת זללה"ה .

וגדל כבוד הבית אשר כל גדולי הפוסקים ראשונים גם אחרונים יבואו שערי .

ועל צבאו החונים סביבו המה הבנאים העושים במלאכה היה הרב רבינו אהרן הלוי זללה"ה
הבא להראות את ברק הבית • ובא רעדו גבר חכם בעה מחויק וכל ברק • נצב
על משמרת הבית לא ירא לביתו מכל דלף מורד משג או סותר • כי אכן שמה מסע נבנה •
וציון במהרה יבנה :

והנה הספר הנכבד הזה נרפס ראשונה בווניציאה שנת שס"ח לפ"ק ולגדל הכיבוזיה נרפס פעם שנית בברלין שנת תקכ"ב לפ"ק
ופעם שלישיה בווין שנת תקע"א לפ"ק וכבר ספו תמו ואינו מצוי כיר תרבה מגדולי חכמי התורה המתאזים לשאוב מסעיני
תורתו ולחסות בצל חכמתו • ע"כ נתעוררתי כעת והדפסתי אותו פעם רביעית ביתר שאת מתיאזנים :

ותקנות גדולות שנו כאן

בתיקון השיבושים אשר עלו בכל הוצאות הקודמים . ועל כולם אשר העמרתי לנכון כל הסופי חיבות [כמעט אשר לא היו ניתנו לקחת]
אשר עלו בהספר הו לאלפים וכך היה בכל הרפוסים • וכעת הוא שלם בתכלית השלימות :
ולשלימות יקר המארת הבית הגדול והקדוש הוה • הוספתי כעת הספר היקר תורת הבית הקצר אשר נ"כ כוננו ידי הרשב"א ז"ל
וסכיאים אותו הפוסקים תריר ואינו בנמצא כלל (כי לא נרפס רק פ"א נק"ק קריטנא שנת שיר' לפ"ק ופעם שנית בברלין
שנת תקל"א לפ"ק) ספחתי אותו זר זהב להספר כל בית לבית ושער לשער למען ילך המעיין במח סביב לבית ומשער לשער .
ובמזוזה בימינו בית ה' נלך אמן :

כתב מהרש"ם שרבו סה"י פאיטאצק היה מחשב ספרת הרשב"א נגד חב הפוסקים

חלק ראשון

בהוצאת הר"ר אהרן וואלדען נ"י סותר מספרים בוארשא רחוב נאלעפקעס נומר 26

ביוזע פאף

מסע דער נ"י י"ה ברוך וע"ה
שנת ה'תשכ"א זללה"ה ז"ע

מהדורת ירושלים

צילום מהדש ע"י מכון התלמוד הישראלי השלם

ירושלים, תשכ"ב

9

אע"פ שאין שם ס' כנגד כל האיסור וטעמו עכ"פ אומן ולא דרגיש בו טעם האיסור וסמכין עליו כדורש שיש ס' כנגד כל מה ששלם . ולא אמרן מסעיין ככולו אלא בשאין שם אומן למעט . כבר ביארנו שאפילו סתם עכ"פ שאינו אומן ובקי בטעמו' אם אומר בטעמה לפי תוכו נאמן . אלא שהאומן ובקי נאמן . לעולם חזקה אינו מכובד כרי שלא יקלקל אמונתו ויא' שאין סומכין אלא על האומן הבקי דסתם לפי תוכו . כבר ביארנו באיסורי סתמלות שהסתם אסור לבשלנו בקדירה עם בשר ער שקורעו שתי וערב ומת' ככולו . עכ"פ ובשל בשערין אותו כחשעה חששים הוא . ולא הקילו בו פסגי שאיסורו מדבריהם . שאיסורי סתמים גם הם צריכים ס' אלא שהסתם בעצמו ראוי לחושבו סמכין הם' מפני שהוא עשוי בשר הוא , כד"א בשתבשל עם הבשר אבל אם נתבשל ביורה של חלב צריך ס' והוא שאין תחלב שבו ניכר ונדע ער שנקל השער אורח לבשל את הבשר . נתבשל בקדירה עם הבשר אע"פ שיש בקדירה ס' לבטלו אין אומרים ששלם כל חלבו נכשר לה אלא אפילו חור נפל לקדירה אחרת אומ' ככראסונה . וראה לי שאם נפל ראשונה בשעת השעיה חששים

פרק התערובות אמר רבה אמור רבנן ברובא אמור רבנן בטעמא מין במינו ברובא מין בשאינו מינו בטעמא וההוא וודאי מדאורייתא קאמר דאי מדרבנן אפי' מין במינו בעיא ששים וכדאמר רבא בפרק ג"ה מין במינו דלא יכיל למיקם אטעמיה בששים . אלא ודאי התם מדאורייתא קאמר ואפ"ה קאמר מין בשאינו מינו בטעמא . וגם הראב"ד ז"ל כ"כ דטעם כעיקר דאורי' במין בשאינו מינו ולא אמרו חד בתרי בטיל אלא במין במינו אלא דבמין ושאינו מינו לענין מלקית פעמים לוקה פעמים אינו לוקה כיצד כזית בכרי אכילת פרס כל שאוכל כזית מן האיסור לוקה לר"ה פחות מיכן אסור ואין לוקח עליו לר"ה דילפ' ליה מנזיר לרבנן או מגיעולי נכרים לר' עקיבא ואין מלקין לא על ההיקשות ולא על ק"ו . וכן כתב גם משמו של הרב בעל ההלכות ז"ל דטעמו ולא ממשו דאורייתא וקמיתו מדר' יוחנן דאמר טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקח עליו . ואם איתא דאיסורא נמי דאורייתא ליכא אינו לוקה צריכא למימר והרמב"ן ז"ל כתב כדברי רש"י ז"ל וכתב דמדאורייתא תרתו בעינן טעמו וממשו הא ממשו ולא טעמו כגון מין במינו ברוב דיתר או טעמו ולא ממשו כגון מין בשאינו מינו שאין ממש האיסור לא בעין ולא כמעורב אלא שנתבטל לגמרי כגון טיפת יין שנפלה במים ונתבטלה לעולם אין לוקח עליו ואינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן . וההיא דאמר רבה מין בשאינו מינו בטעמא וממשו היא . ותרע הטעמו ולא ממשו לאמוראי בתראי לא פשיטא להו דהוה מדאורייתא כדיליף ליה כברייתא מאיסורי נזיר בפ' אלו עוברין דהא בפ' כל הבשר ספוקי מספקא להו ואכ"י גופיה לא הוה נטיר לה אלא מבב"ח שלא כסוגיא דפסחים . ומיהו נראה דהא לאו ראייה הוא דילמא אביי אבתי לא הוה שמיעא ליה ברייתא דפרק אלו עוברין ובעא למילף מבשר בחלב ורחי ליה רבא דאי טהא לא תנמר דחידוש הוא ודרך בישול אסרה תורה ולעולם רבא טעם כעיקר דאורייתא ס"ל וכברייתא דפרק אלו עוברין מ"ט לענין פסק הלכה אנו על מי נסמוך בא נסמוך על רת"ם ורבני יצחק ובעל ההלכות והראב"ד ז"ל שרבים הם ואמר להחמיר בשל תורה . והילכך חתיכת נכילה וכיוצא בה שנפלה לקדירה של ירקות או בשר שנפל לקדירה של חלב או בהיפך וכן כף חולבת בת יוסה שניער בה קדירה של בשר או בהיפך וקדם שהספיק לשער אם יש בו כדי לבטל טעמו נשפך או נאבד קצתו אסור מספק דה"ל ספיקא דאורייתא לחומרא אבל אם חתיכת נכילה נפלה לקדירה של בשר שחומרה ויש בחתיכות של היתר כרי

לבטלה ברוב ונאבה או ניטל קצתו קודם שייעורו ה"ז מותר לדברי כולם וכן בכל מין ומין דמין ומינו לר"ה בטל ברוב דבר תורה אלא שהתם עליו מדבריהם להצריך בו ששים כאיסורי תורה . ופסק דרבנן לקולא . וראה לי שאם נפל לתוך מין ושאינו מינו הולכין בו להקל כל זמן שרבה היתר שדאי' עליו דהא לר"י קי"ל במין ומינו ושאינו מינו רואין מינו כמי שאינו והשאר שאינו מינו רבה עליו ופסקי ור"ה והוא הטעם כאן דאומרין רואין שאינו מינו כמי שאינו והשאר רבה עליו ומבטלו . ומ"מ כשהיתר והאסור בפנינו וא"א לעמוד על עיקר אע"פ שהוא מאיסורי דבריהם אסור והולכין בו להחמיר שהרי כחל מדרבנן ואפ"ה אמרו דבדידיה משערין משום דמאי דנפק פלוג לא ידעינן . דומסתברא לי דכשאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא דבר תורה הוא דספיקא דאורייתא כדראי' התורה . אבל ראיתי לרמב"ם ז"ל שכתב דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן הוא שהחמירו בספיקו . והביא ראיה לדבריו מראמרין בקידושין פ'עשרה יוחסין אי זהו שפיר אמר רבה דבר תורה שתוקי בשר מ"ט דרוב כשרין אסור ומיעוט פסולין ואי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מביב פריש . מאי אמרת דילמא אולא איהי לגבייהו תורה לה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי . והתורה אפ"ה לא יכא ממזר בקהל ה' ממזר וראי הוא דלא יכא ממזר ספק יכא . אלמא לא אסרה תורה אלא האסור הוודאין הא ספק האיסורין לא . ואין דבריו מתורוין דאדרבה דוק מינה דבעלמא ספיקא דאורייתא כדראי' דאי לא אמאי איצטרך רבא לאורוכי בלישניה כוליהו לימא מאי טעמא הוה ליה ספק ספיקא ומותר' דבר תורה דהשתא הוה כאילו כולהו ספיקי דאורייתא ומאי דאמר סמור דנקט' אלא ודאי ספק סמור רוקא קאמר אבל ספק ספיקי לא . ומעמא דממזר משום דרבייה קרא להיתר וכדאמרין לעיל מינה ת"ר גר נושא ממזרת הולד ממזר דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת מ"ט דהוה יוסי חמשה קהלי כתיבי חד לכהניסוחד ללוים וחד ליש"י וחד למישרי ממזר לשתוקי וחד למישרי שתוקי בישרי קהל גרים לא איקרי קהל ורבי יהודה כהנים ולוים קרא נפקיאיתר ליה חד לקהל גרים . ואב"א תרי קהלי נינהו וממזר כשתוקי ושתוקי כישראל מחד קהל נפקי יכא ממזר בקהל ה' בקהל וראי הוא דלא יכא הא כ"כ ספק יכא ממזר וראי לא יכא הא ספק יכא . ואב"א דמי תרי קהלי נינהו ומעמא דר' יהודה סהכא הוה חוקה אחת יהיה לכם ולגר הגר . אלמא מיתורי דהוה דמיתתי ליה בין לר' יוסי בין לר' יהודה הא בעל ספיקו כדראי וכן פרש"י ז"ל וזה לשונו שכתב ואב"א ה'נ תרי קהלי נינהו כלומר להנך תרתי דר' יתר קראי איצטריכו דאי לא אייתיר קרא לא הוה דר' ממזר וראי הוא דלא יכא הא ספק יכא אלא הוה אסור ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזהרת ודאי ללקות ועל הספק אזהרת ספק לאיסורא . ע"כ לשונו ז"ל . ונסת סבר הרב ז"ל דגלי קרא בממזר ספיקו מותר ונסת מיניה לכל התורה כולה . ואינו מתוור דהא אמרין

מקודם נבאר ענין הספק שנחלקו בו קדמאי ובתראי אי דאורייתא או דרבנן

והנה, הרשב"א נמורת הבית הארוך וניח ד שער א יא, ג והר"ן בקידושין וכו' נ ד"ה גרמנין הקשו אהרמב"ם [איסורי ביאה יח, ז; טומאה מה ט, יז] דסובר דספיקא דרבנן, מהא דילפינן דלולין בחר רובא מפסח וקרננות בחולין דף (י"ח) [יא ע"א], ולהרמב"ם קשה האיך מצינן למילף דלולין בחר רובא מפסח וקרננות, הא בלאו הכי כל ספק מותר אפילו ליכא רובא. ועוד הקשו, דא"כ למה לי קראי בממזר להחיר ספק [קידושין עג, א], הא בכל התורה ספק מותר. ועוד הקשה הכרמי ופלתי וניח הספק ד"ה והנה יש מהא דרשא השנה דף (י"א) [יג ע"א] גזי הא דלומר החס מהיכן הקריבו עומר דילמא הביא שליט יני נכרי והחורה אמרה ויקרא ג, י קזירכס כו', ולהרמב"ם קשה מאי קושיא הא דהרמב"ם מותר מדאורייתא, ועוד מנין ליה להרמב"ם דין זה. ולפע"ד נראה דהרמב"ם הוליא זה מש"ס ערוכה במסכת סוטה דף כ"ט [ע"א] וזוה יחייטו כל הקושיות. דלומר החס רב גדול רמי, כתיב וסו, י [טו] והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, טמא ודאי הוא דלא יאכל הא ספק יאכל, וכתיב [סז] כל טהור יאכל בשר, טהור ודאי הוא דילכא אכל ספק לא יאכל כו'. וסו ליכא יחורה, אלמא דכל לישנא דקרא משמעותא על הדואר ולא על הספק. ומה מוכח נמי דשאי בין היכא דכתב רחמנא קום ועשה לשז ואל תעשה, [ק"י] כגון ככל הלואין דכתב רחמנא את זה לא תאכלו, כגון חזיר וטלבו, אמרינן חזיר ודאי וחלב ודאי לא תאכל, אכל ספק יאכל, דומיא דדריש הש"ס דהא דכל טמא לא יאכל דספק יאכל. ובמקום דמוהיר קרא נקום ועשה כגון בתולה יקח אשה וכן לקוחת אחרג ואכילת מנה, אמרינן דמחויב שיהיה גודאי ולא בספק, כמו דדריש טהור ודאי ולא ספק:]

[י"ב] ויא קשה שוב כל הקושיות הנ"ל, דנחולין, מהא דילף מפסח וקרננות, דבקרננות כמו דדריש [בכורות מה, ב] צהה דכתיב [ויקרא א, יז] זכר, זכר ודאי ולא ספק, הכי נמי דרשינן חמים ודאי ולא ספק. והכי נמי גבי טריפה דילפינן מקרא דממזרה דף כ"ט [ע"א] מכל אשר יעבור [שס, ג] לני, פרט לטריפה שאינה עוברת, דרשינן אשר יעבור ודאי ולא ספק. אלו היה כתיב כל שאינה עוברת לא יעלה, היינו דורשינן בהיפך, אינה עוברת ודאי לא יעלה, אכל ספק יעלה, [י"ג] אכל השחא דכתיב אשר יעבור יהיה קודש, דרשינן אשר יעבור ודאי ולא ספק, ולא קשה נמי מהא דרשא השנה, דכיון דכתב רחמנא קזירכס דרשינן קזירכס ודאי ולא קזיר ספק של עכו"ם, וכן במקומות רבים דריש הש"ס ודאי ולא ספק ולא מצינו יחורה בכלהו. [י"ד] ובממזר דאטריך יחורה, נראה ג"כ דלא קשה, דבממזר שריא רחמנא [י"ה] אפילו ספיקא דחד בחד, כגון בת ישראל וממזרת שנחערבו ולדוניהן, אי נמי כגון דלזיל הוא לגביהו, בספק כי האי דאיכא יאסורא בכל התורה אסור ובממזר מותר, אי נמי כמו שמילתו הפוסקים דאטריך להחירו בנת ישראל וממזרת, קן נראה לי ברור בדעת הרמב"ם. ומה שהביא הפרי חדש [וכלל ספק ספיקא אמת א ד"ה אמנן מן שמאל] ראה מהא דלמר ביומא [עג, א] כל חלב ויקרא, ג, כן לרבות כיו וחצי שיעור, וקאמר דמדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, וכין דכל [מרבה*] חצי שיעור וכו', אלמא דכיו ג"כ מדרבנן. לאו ראה, דאיכא למימר דבתיבתא רבי אליעזר הוא דלמר בחולין פרק אמתו ואת בנו [עט, ב] דכיו אין אותו ואת בנו נוהג משום דשור ושה אמר רחמנא [סז, כ] נתן ולא מקנת שה, הכי נמי חלב שור וכשב אמר רחמנא ולא מקנת כשב:

אכן כמה דמשמע מהרמב"ם [וטומאה מה סז] דספק כרת הוא מדאורייתא, טעות סופר הוא שס, כמו שכתבו הפוסקים. ומהא דסוטה הנ"ל אין ראה מהא דרמי קראי אהדי קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא אקרא דטהור יאכל בשר, אף דספק טומאה בשר בלאו וספק טומאה הגוף בכרת, לאו ראה

[א] (בית הספק פתיחה) כגון ככל הארץ דכתב רחמנא את זה לא תאכלו כגון חזיר וחלב אסרינן ביי, נ"ב, צ"ע לענין איסור לאו הבא מכלל עשה על הטמאים, ונלמד מפסוק ויקרא יא, ג כל מפרסת וגוי (אוחס) [אתה] תאכלו, וכמבואר ברמב"ם פרק (א') [ב] מהלכות מאכלות אסורות [הלכה א] ודאי מפרסת פרסה וגוי יאכל, אבל לספק לא יאכל: (אסורי בריה) [י"ב] (שם) ויא קשה שוב כל הקושיות הנ"ל דבחוה"מ מהא דהייך מסת וקרננות דבקרננות כמו דדריש בהא דכתיב זכר זכר ודאי ויא ספק הכי נמי דרשינן תסיב ודאי ויא ספק וכו', נ"ב, אבל לפי מה שכתב באסיפת וקנים [שיטה מקובצת] לכבא מצינו [ב ד"ה ועיילו

היא, דספק טומאה שאני משאר ספיקות דכל התורה, דנרשום הימיד טומא ודאי ונרשום הרצים טהור ודאי, ולהכי אנערין לחלק שם בין יש בו דעת לישא או לאו:

ומה שהביא מהר"ט [מ"ב י"ד סימן א ד"ה וכו'] ראה מפרק קמא דבינה וכו', נ דלמר גזי כיו מספיקא מי אמרינן ליה טרח וכו', ואי מדאורייתא היאנ חמי להחיר חלבו האי טרחא לנורח הוא, לא קשה כלל, דממזר אמה דלמרינ בחולין פרק (בהמה המקשה) [כ"ט] דהס סה, ב קל וחומר ממילה, מה מילה שודאה דוחה שנת כו', ועיין שם בחוספות [סוף ד"ה בפ"י] להעולם ילמדו למר קל וחומר כן. ועיין עוד במהרי"ט [שם ד"ה וההיא] שכתב דספק דאיכא לכזורי, ודאי דלמזר מדאורייתא:

ועתה נבוא לבאר דיני ספק ספיקא ע"פ סדר קונטרס הש"ך בסויעתא דשמיא

בס"ק א. דספק בגוף וספק בנערוכות לא מהני. ועיין כרמי ופלתי [ס"ק טע] שהביא קושיא בשם רבי הילמן והוצא ג"כ בבית שמואל [וה"ע סימן ג ס"ק יז] מאלמנת עיסה, דהיינו שנעמע צה ספק חלל לרבי יחושע [בכורות יז, א], הא הוי ספק אחד וספק אחד בנערוכות, ע"ש. ולפע"ד לא קשה מדי, דהא מבואר בניזיר דף י"ב [ע"א] גבי האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה דלמזר בכל הנשים, וכחצו המוספות שם בד"ה אסור, דכולי עלמא מותרין משום דלולין בחר רובא, ולדידיה אסור מעטס קום, ע"ש, וא"כ הכא גבי אלמנת עיסה דליכא קום מותר אפילו מדרבנן, ועל כרחך האסור אינו רק משום מעלה עשו ביותסין, ומשום הכי מותר אפילו בספק ספיקא כי האי. ועיין שם בבית שמואל דמוכח דמקילין באלמנת עיסה אפילו בספק ספיקא דלא שיך בשום דוכתי:

בס"ק ב. ספק ספיקא בשני גופים לא אמרינן, כגון בינה מפסק טריפה ויש ספק אס נגמרה קודם שנעשה טריפה, דספק אחד בנערוכות וספק אחד בבינה, ע"ש. ועיין כרמי ופלתי [בית הספק ד"ה כחז הש"ך בשם איסור והיתר החרוץ] שהקשה מאלמנת עיסה לפי פירוש רש"י [בכורות שם ד"ה על אלמנת עיסה] דאיכא ספק בשל וספק בנת, כגון שנחגרה האס ספק קרוב לה, ומה דבעל ונשאת בתוך שלשה חדשים וספק בן תשעה לראשון, ואיכא מאן דמחיר אפילו בנת כמבואר בזה"ע סימן ג' [סעיף ה בהג"ה], אלמא דהוי ספק ספיקא אפילו בשני גופים. ולא ידעמי, דהא מאן דמחיר בנת עיסה מפרש דעיסה היינו שנעמע צה ספק חלל, ולא כפירוש רש"י, וזוה מותר מעטס שכתבתי בס"ק א', ואפשר דנעיסה בגוונא שפירש רש"י בלמנת הבת אסור אפילו דדיעבד, ומה שכתב האיסור והיתר הארוך הטעם דלא הוי ספק ספיקא ואף דלאו הכי הביאה אפילו נגמרה מכל מקום אסורה מדרבנן, מכל מקום כחז הטעם דלא הוי ספק ספיקא משום מה שמיים אחר כך אפילו בספק דליכא משום איסור דרבנן דספק דרבנן מותר, אפילו הכי אסור, דלא הוי ספק ספיקא, כמו שסיים:

בס"ק ד-ה. דבריו ז"ל קשה להולמן, כמו שחמה הפרי חדש [וכלל ספק ספיקא אמת ין והכרמי ופלתי [בית הספק ד"ה והנה החרוץ]. ועוד, דכיון דלפי דבריו ספק טריפה ע"י נערוכות חד בחד שוב לא הוי ספק דאורייתא, א"כ בספק טריפה שנחערב חד בחד יהיה נערוכות השני מותר, דהא תוכל להחיל ולומר שמה אין כאן איסור כלל בנערוכות זה, וכשאתה רואה להחמיר ולומר שמה האיסור שהיה בגוף הראשון נפל לכאן ואחיה עושה להחמיר שי גופים, איז אומר שמה אינה טריפה, כמו שסיים בסוף דבריו בס"ק א'. ולדבריו חד בחד בספק ג"כ לא הוי ספק הראשון מן התורה, וזה מבואר הביטול, דהא אפילו ספק טריפה נעין שלש נערוכות דוקא כמבואר לעיל. וגם בלאו הכי אי אפשר לכון דבריו בשכלי הדל. ולכן נראה העיקר בדעת האיסור והיתר הארוך כמו שכתב הרמ"א בכת"י בגליון האיסור והיתר הארוך שהביאו הש"ך

אוצר מפרשים

והא דיו לבא מן הדין ואיצטרך מן הבקר [ויקרא א, ב] דבעינן כשר ודאי. ועיין תוספות חולין כ"ב ע"ב [ד"ה איצטרך] דבכחאי גוונא שפיר איצטרך קרא על ספיקא. [ועיין שריח יהודה יעלה חלק א' סימן קע"ד]: (מכירי אסאד, כתי"י) [י"ג] (שם) אב"ה שתא דכתיב אשר יעבור יהיה קודש דרשינן אשר יעבור ודאי ויא ספק, נ"ב, לפי דבריו קשה מה מקשה הגמרא [פסחים ג, א] דנלוין ממשקא ישראל, הא ממשקא ישראל לא הוי ממעטין ספק טריפה, ועיין במסכת נדה דף כ"ח ע"א וע"ב ובתוספות שם.

הגמרא פירשמהו
בוצאת משה אמן ענין גלות
גבון רש"י

ספר

ברכת אברהם

הערות, ביאורים וחידושים

על מסכת

ראש השנה

תענית

ופרק יום הכפורים

עם

מפתח הש"ס והענינים

יו"ל בעזרת החונן לאדם דעת

על ידי

אברהם בלאאמו"ר שמשון רפאל זצללה"ה ארלנגר

ר"מ בישיבת "קול תורה" ירושלים ת"ו

מחבר ספרי ברכת אברהם על הש"ס, ומאמרים והדרכות ה' חלקים

מאור השער על שערי תשובה, מאור המסילה על מסילת ישרים

פציה"ק ירושלים תוכב"א

שנת תשע"ג לפ"ק

ברכת ראש השנה ל"ג ע"ב אברהם קנג

מיהו ע' ברא"ש (סי' י"א) ובראשונים, ובשו"ע (תק"ל ז', ח', ט') דק"ל דהוה הפסק, וז"ל לחזור גם בדיעבד. אמנם ברמב"ם השמיט זה. וז"ע.

בא"ד ונראה דיש קצת ליתן טעם וכו'. יעוין משנ"ת להלן (ל"ד ע"א) ד"ה מזינו.

בא"ד וא"ת מהך דשיבה היכי נפיק, הא תניא בסי"פ (ל"ד ע"ב) תקיעות וברכות של ר"ה ויהי"כ מעבדות זו את זו, אלמא בעידן ללוחא צעי למיעבד, לאו פירכא היא, דאע"ג דמשמע ממון פי' הקונטרס דאס צירך ולא מקע או תקע ולא צירך, פי' צירך מלכות זכרונות ושפירות, אי אפשר לומר כן, דהתניא לקמן שתי עירות באחת מוקעין ובאחת מצרכין, כשהוא הולך, הולך למקום שמוקעין וכו'. עכ"ל. ובדרך רש"י פי' גם רבנו חננאל (בלי הגהת המגיה). וז"ע קושיות החוס' משני המקומות.

ונראה די"ל דמעבדות מדרבנן, אבל במקום שלא שיך לקיים בתקנת חכמים עכ"פ יש לקיים המצוה מדאורייתא, ומה שאמרו בגמ' שאפילו אם יש ספק אם יתקעו במקום אחד, או אם יגיע בזמן שמוקעין, ג"כ עדיף, י"ל משום דספיקא דאורייתא לתומר'א מדאורייתא. ולחיות דעת (יו"ד ק"י בריש בית הספק) שכחג דאפילו לרמב"ם ספיקא דאורייתא לתומר'א רק מדרבנן, מ"מ אין זה אלא באיסורין אבל לא במצוות, ע"ש טעמו, א"כ לכו"ע יש חיוב דאורייתא לקיים המצוה גם במקום ספק. וגם אם נימא דספיקא דאורייתא רק מדרבנן לתומר'א, י"ל דעדיף דין דרבנן לחוש לדאורייתא, מתקנת חכמים בעלמא.

אמנם אכתי לא מובאר מה שיש מקום שיטעם ברכות בלי תקיעות, והרי ברכות מתקנת חכמים הם, וכמו שאמרו (ל"ד ע"ב) הא דאורייתא הא דרבנן, ובדרך רש"י אין טעם לצרך הברכות בלי תקיעות. וז"ע.

ולפי מש"כ בספר יום תרועה מבעל כפות תמרים, לעיל (ל"ב ע"א) ד"ה גמרא למה הוא מזכיר כו', מכאן נראה דפסקי מלכיות וזכרונות ושופרות הוי מן התורה, דהא אמרינן רחמנא אמר אדכר וכו', והקשה ממה שאמרו דרבנן הוא, ומיך דהכוונה מדרש רבנן ולא מפורש בתורה, בדרך הרמב"ם שקרא קידושי כסף דברי סופרים. לפ"ז העירוני דשפיר מהיישב, שגם הברכות של מלכיות וזכרונות ושופרות הן מן התורה, ואם א"ל לקיים תקנת חכמים של תקיעות מעבדות הברכות, יש לצרך גם בלי תקיעות ללכת דאורייתא. ואעפ"י שדברי הכפות תמרים מחודשים, מ"מ אנו זוכים להליל בהן דברי רש"י מקושיא תמורה של החוס'.

שוב שמעתי שם מרן הגרי"ל דיסקין ז"ל, שאמר על מה שהיה מי שלפי דבריו נמנע לצע חללת לקיים מצות יציאת כמו שכתוב, וטענו שגם אם יש להסתפק בזה, הרי ספיקא דאורייתא לתומר'א, ואמר שכל דין דספיקא דאורייתא

אלא שהיו מנהגים שונים, וכדי שלא יהא נראה כאגודות חלוקות קבעו שכולם יתקעו ככולם, ע' בחדושי הר"ן (ל"ד ע"א) ד"ה אחין, וביב"ב"א (ד"ה ונשאל) הביאו באריכות וחולק עליו, וכן משמע ברשב"א ובשו"ע.

ריש לעיין, מה זה שהדגישו בחוס' דעבד לא כמר ולא כמר, והא הנדון במצוה דאורייתא, ואם מספק"ל חייב ללכת גם למר וגם למר. ואולי נפק"מ ניו"ט שני דספק דרבנן לקולא, בזה י"ל שבדיעבד ילא כשיטה אחת. וז"ע.

בא"ד והנהיג ר"ת במקומו לתקוע גם בזכרונות ושופרות קשר"ק כמו במלכיות, דהשתא נפיק מכל ספיקי, וליכא אלא הפסק, ובהכי סגי שלא לשנות המנהג ביותר, דהא אמרינן שמע חשע תקיעות בחשע שעות ביום ילא. משמע בפשוט דס"ל לר"ח דאין חסרון במה שמפסיק עם קול אחר באמצע, וכל הנדון בהפסק מאד שהייה בזמן, ועל זה מוכיח ממה דינא גם בהפסקות דק"ל דאין שהייה פוסלת.

וצע"ג מסתמא דגמ' (ל"ד ע"א בפה"ע) ודילמא ילוי הוה וקא מפסקי שלשה שברים בין תרועה לתקיעה, ומתוך דהדר עבד תקיעה תרועה ותקיעה וכו', הרי מובאר להדיא שבלי הפסק שהייה של לגמור כולה, מ"מ יש דין הפסק בקול אחר. ואולי ס"ל דמשך כל היום גם יש לחוש ששמע קולות אחרים, ובע"כ דרבי יוחנן דאמר (ל"ד ע"ב) שילא בחשע תקיעות בחשע שעות, חולק אר' אבהו ורב עירא בזה, וס"ל דאין דין הפסק, ותניא כוותיה דר' יוחנן. וז"ע הרי משמע שכולם נהגו לתקוע כרבי אבהו במושב, ורק בתקיעות דמעומד לא, וגם בהם עשו פעם תשר"ח ופעם תש"ח ופעם תר"ח, שכל זה מראה שרצו ללכת בדרך רב אבהו. אלא שקשה שהרי צריכים ללכת ידי הפסקות גם במלכיות וגם בזכרונות וגם בשופרות.

ובקרבן נמנאל (אות ח') העיר בזה, דהא הקול הפסק, ומיך דזה רק לכתחילה. וז"ל לרשב"א. וע' ברשב"א (ל"ד ע"א) ד"ה ודילמא, שהקשה על מה שהקשו והא קא מפסקי, ממה שאמרו שחשע שעות ילא, והזכיר אפשרות שזה בדיעבד, אבל הביא רמב"ן שחילק בין שהייה בזמן ובין תקיעה אחרת לשם מצוה, שהקיעה מפסקת ולא כן שהייה. ובתוך דבריו מתיישב גם מה שהעירו שמסתבר שחשע שעות גם שמתו עוד קולות, ומיך שמה ששומע שלא לשם מצוה אינו מפסיק. ואולי הכוונה רק בתוקע שלא לשם מצוה, מיהו א"כ אכתי יש להעיר בזה דיתכן מאד ששומעים תקיעות אחרות, ואולי ז"ל דבאמת מיירי שלא שמע שום תקיעה של שום אדם לשם מצוה.

היוצא מזה שר"ת חולק ארמב"ן, וס"ל דאין לחוש, לא להפסק זמן ולא להפסק תקיעות, לפי מה דק"ל שילא צט' שעות, וכל מה דהקשו רב עירא ורבינא, אינו אלא לכתחילה, ורק אבהו גם תיקן רק לכתחילה, ולכן נהגו רק לכתחילה, ובשביל שלא לשנות מהמנהג כל כך, סמך על בדיעבד, לענין מה שחקנו לשמוע על סדר הברכות.

ברכת אברהם - ר"ה, תענית, פרק יוה"כ / ארלנר, אברהם בן שמשון רפאל [עמוד 166] (2892) תודפס מאתר אוצר החכמה

קנד ברכת ראש השנה ל"ג ע"ב אברהם

לחומר זה הוא שחייבין לקיים המצוה בזדלות, אבל כל שגם אס מקיים נשאר ספק, על זה לא נאמר ספיקא דאורייתא לחומר.

והבנת דבריו י"ל עפ"י החוות דעת הנ"ל, שהוא פירש שכס סמ"ל לרמב"ם שכל איסור יש לפרש כמו בממזר ודאי ולא ממזר ספק, שאדם מצווה רק על ממזר ודאי ואינו מצווה על ספק, כמו כן במצוות י"ל דמצווה שיהא מצוה ודאית, וכל זמן שיש ספק, ואין מצוה ודאית, לא יא ידי חובתו, לכן חייב להחמיר. ולפי דבריו הביאור בדברי המהרי"ל דיסקין הנ"ל.

רלפ"ז העירוני דלא יהא חייב התורה לילך למקום שיש ספק אס קיים מצוה התורה, ולא שייך כאן ספק דאורייתא לחומר. מיהו נראה דאינו כן, דכל דברי הגר"ל דאינו אלא אס גם כשיקיים ישאר ספק, אבל כאן אס יגיע למקום בזמן שעדיין ישמע התקיעות הרי יא ודאי ידי חייב התורה.

והראוני במשנ"ב (תרג"ב סק"ב) שמי שלא נטל לולב עד בין השמשות של יו"ט ראשון מחוייב לטול משום דספיקא דאורייתא הוא. והרי שם גם אס יטול ישאר ספק, וחזין דלא ס"ל כסוד הגר"ל. (והעירוני לעין בפמ"ג או"ם קנ"ד א"א סק"ג).

בענין תקיעה אחרונה תועיל לראשונה

א) התוס' (ד"ה כשיעור) בפה"ד, ונריך לדקדק באותן שלשים קולות שאנו חוקעין בישיבה שכשמקיים השלשה קשרקיים, ומחליל הקשרקיים וכו', למה לי שתי תקיעות זו אחר זו, ממה נפשך יפטר בתקיעה אחת, דאי גנח ויליל, הרי יא בשלשה קשר"ק, ואי גנח לחוד, אותה תקיעה אחרונה של קשר"ק אחרון תעלה לו למנין קשר"ק וכו', ושמא כיון שעשו התקיעה לשם פשוטה שאחר התרועה, לא רצו שמעלה לשם פשוטה שלפניה. ומיהו אשכחן ומשך בשניה כשחיס, שהיתה עולה לשמים, אי לאו משום דפסוקי תקיעה בתרחי לא מפסקינן. עכ"ל.

דברי התוס' נ"ב, שאם כוונתם שהתקיעה תעלה לסדר הא' לאחרונה, ולסדר הב' לראשונה, וחידשו דשמא אחרונה לתרועה וראשונה לתרועה הם ב' מיני תקיעות, לכן מה שנעשה לשם אחרונה פוסל אותה להיות ראשונה, א"כ לא הקפו כלום ממה דמנינו דשייך תקיעה גדולה כשחיס, שחלק משמש לאחרונה וחלק לראשונה, לולא חסרון דאין לחלק לשמים, הא חלק האחרונה אינו משמש לראשונה, וכל חלק בפני"ע.

ואם נימא דהכוונה שיתקע על תנאי, אס זו תקיעה נכונה ישמש לה לאחרונה, ואס השניה הנכונה ישמש לשניה, שוב לק"מ, שאם זה חסרון מזד שאדם אינו חושב על תנאי אלא כמתמא חושב על אחרונה, הרי בציר שבהדיא תקע שיעור ב' למען ב', מי ימר שיש לחוש.

ב) ונראה דהפשטות כדרך הא', ומה שהקשינו שמה שחשב לראשונה, היינו חזי הראשון, ומה שלשניה היינו חלק האחר, ל"ק, כי השומע חזי לא יא, ואין הסברה שיעיל א"כ נאמר שחלק הראשון שנמקע להיות סוף לסדר הקודם, הוא עלמנו יוכל גם לשמש החתלה לסדר האחרון, כי צעין תקיעה שלימה, ושפיר הוכיחו שאין חסרון בתקיעה שנמקעה לשם אחרונה לסדר א', שמשמשת גם להיות לראשונה לחלק ב'. ע' בשו"ע (תקפ"ז ג') שפסק כן, אע"פ שהביא י"א שהשומע כשיעור יא גם אס לא שמע החתלה או הסוף. ובמ"ב ממג"א בשם הפוסקים, ומהגר"א דהעיקר שלא יא.

ג) והנה בנ"י (ריש סי' תק"ב) הק' הקושיא, למה לא די בג' פעמים משר"ת, ואח"כ ש"ת חש"ת ר"ת באופן שתקיעה אחרונה של סדר הא' תועיל לראשונה לסדר הב', וכמו בשם הר"ן דדילמא אחי למיטעי, שאם אחת אומר שש"ת הראשון לא יחזור ויתקע, יטעה לומר שאין צריך אלא שברים תרועה. ובשם הרא"ש כתב דכיון שעשה התקיעה לשם פשוטה אחרי תרועה, לא רצו שמעלה לפשוטה שלפני תרועה.

והנה בתוס' שלפנינו הלשון כמו שכתב הב"י בשם הרא"ש, וחזין שהבין שאין הכונה מזד דילמא אחי למיטעי, כמו הר"ן, אלא מזד שאין להשתמש בתקיעה אחרונה להיות ראשונה. וכן חזין גם בתוס' ישנים שכתב, ואומר הר"י דשמא תקיעה שנכתוב לעשות אחרונה לא היתה עולה לתקיעה דלפני תרועה.

ומיהו בקרבן נתנאל (ב') כתב דמזוי כחרי מיילי דסמרי. ונראה דמלשון תוס' ישנים משמע שעל פי דין כן הוא, שאינו ראוי לעלות לראשונה לסדר הבא, וכשנ"מ. ומש"כ קרבן נתנאל שלפ"ו ממורץ קושיית התוס', דהסתירה מזד דשייך לסדר פסול, לכן נחשב כסתירה, משא"כ תקיעה ארוכה י"ל מאותו סדר הכשר. ונראה דלפי משנ"ת עכ"פ מובן קושיית התוס', ומסייע למשנ"ת בכונת התוס'.

ד) ובב"י כתב חירון על קושיית התוס' בשם ה"ר אליה מורחי ז"ל, דס"ל כר' זרע (ל"ג ע"ב) דמצוה צריכות כונה, ותו לא מצי לאחשובי תקיעה אחרונה דתשר"ת לתקיעה ראשונה דתשר"ת, ולא תקיעה אחרונה דתשר"ת לתקיעה ראשונה דתשר"ת, ותנאה לא שייכא הכא, דאס כן ליכא כוונה, לא לתקיעה אחרונה, ולא לתקיעה ראשונה, ואינו יואל לא לזה ולא לזה.

וכתב על זה הב"י, ואין דבריו נוחים לי, דבתנאי שפיר מיקרי מכויין, אע"ג דמשום ספיקא מתנה, מ"מ מכויין הוא לצאת ידי חובת תקיעה. עכ"ל. ולכאורה הסתפקתי בכונת הב"י אס ר"ל דשפיר שייך תנאי בכונה, ואין כאן שום חסרון, והעיקר שהתכוין למצוה, או דהכוונה שגם אס לא מהני תנאי לענין אס יעלה לאחרונה או לראשונה, אבל הרי התכוין לשם מצוה שופר, ולכן לא איכפ"ל בכונה אחרת.

כתב גבי להיכן חוזר וכו', והנה לפרש זה צמי ששמע מקלח ברכת המזון ולא לשוק וסוד לחזור למקום שפסק, טועה הוא כו', שאין טעם למחוקק זה בכלל, שאפילו אם נאמר שהברכות מעכבות זו את זו וצריכה כדי לגמור כולה פליגי, אין מקום זה לכלל. והנכון

ועיין ריש סימן קצ"ג. וצריך עיון מה דהא הרב נ"י פסק סוף סימן (ד') [כ] [פט"ף ב] כמאן דלמיר [נכרות מו, א] נכרת היומון עד נכרך, וא"כ מנינו שיוכלו ארבעה לנכרך ברכת המזון, דנכרך אמר ליה גברא רביעאה (י"ג) דלמיר הכי נכרך שאכלנו משלו בריך שאכלנו משלו ונכרבו חיינו, וכן הוא בגמרא [סג] נהדיא ובתלמודי רבינו יונה [סג]

ג. ב. וסוף ד"ה לימא. ואפשר ללא צריך לאשמעינן זה. ומכל מקום לפי מה שכתב רמ"א ס"ס צריך שיאמר אדם אחד עד הון. משמע בגמרא [סג] וצריך [סג לה, א] דלס און ס"ס מי שידע ללא ברכה אחת, לא יכרך כלום דמעכבות זו את זו, ועיין סימן תקצ"ג [פט"ף א].

י. ומוכח מכלל דמנין שלש ברכות מדאורייתא, דאי סלקא דעתך דמדאורייתא רק הון א"כ לימא הון בלחוד, וכי נשבל שאינו יודע דנכרך לא יאמר דאורייתא, וכיוצא

ז. וזה איתא סימן תקצ"ג [פט"ף ב] גבי תקיעות. ובמלחמות [סג לה, ב]

ב. אף על פי שאינו בא. אלא שעומד לפני הפתח. ויולא גם הוא ידי מוכתו (רמב"ם נכרות ה, ג, כ"ח ד"ה ושלשה נ"י ד"ה וכמ ה"ר). ועיין סימן נ"ה סעיף כ': ג אחד יודע ברכה. והוא הדיון אם [הס] שנים ואחד יודע שתי ברכות ואחד יודע השלישית,

ב. ה' שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק קוראים אותו י"י ויודיעים לו שרוצים לזמן כדי שיכרוץ ויצטרף עמהם ויענה עמהם ברכת וימון ויוצאים ידי חובתם ב. אף על פי שאינו בא ויושב עמהם י"י והני מילי בשלשה אבל בעשרה כיון שצריכים להוכיח את השם אינם מצטרפים עד שיבא וישב עמהם: [הגה] ועיין לקמן סימן ר' י"י עד היכן ברכת וימון:

ג. י' ו' שלשה שאכלו באחד ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון אלא ג אחד יודע ברכה ראשונה ואחד השניה ואחד השלישית חייבים בויםון וכל אחד יברך הברכה שידוע וי' ואף על פי שאין בהם מי שידוע ברכה רביעית אין בכך כלום אבל לחצאין אין לברך אם האחד אינו יודע כי אם חצי הברכה שאין ברכה אחת מתחלקת (י) לשנים:

ס. סימן קצה חבורות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינם. וכו' ג' סעיפים:

א. שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או בשני בתים אם מקצתם רואים אלו את אלו מצטרפות לדימון ואם לאו אינם מצטרפות י"י ואם יש שמש

ברך לחם למהריק"ש קצד. סעיף ב' עד שיבא. עיין סימן ר' [סגף ב]

שערי תשובה נכתב כן כמו שכתבתי לעיל, ע"ש. כיון דלדעת הכ"י בכל ניווא אין מצטרף (ב) שנים. עיין באר היטב. ועיין באבן עזר שחולק על המג"א בזה, ודעתו שאין מעכבות וצריך לברך כל מה שיכול. הן ברכה אחת או שתיים. ובאליה רבה וי"א הו' הביא רברי המג"א. וכתב דמסימן קפ"ח [פט"ף ב] דאם טעה חזר לראש. משמע קצת הכי. ע"ש.

ביאור הגר"א [ה] [פשי"א ב] שפדש ב"י. [בימות] מ"ח ב"י. [ו] ויודיעים ב"י כ"י כן פירשו תלמידי רבינו יונה [ג] א ד"ה אמרן והרא"ש [סג ב] סימן ה' מה שכתוב [נכרות סג] דקרו ליה ועני: [ז] ופשי"א גו ש"שה ב"י. עיין תוספות שם וכו'. או ד"ה ולמאן דאמר כ"י וכשיטתו שפסק בסימן ר' סעיף ב' כ"כ נאמן [נכרות שס]. ולרב נחמן לכולי עלמא הטוב והמטיב לאו דאורייתא, וכן המסקנא בגמרא שם. וזהו שכתב והמחבר ואף על פי כ"י.

למאן סימן קצ"ז ס"ק ד': [פ"ק ב] אף על פי ב"י. ועיין סימן נ"ה סעיף ב'. דמבואר שם דאם יש צואה או עבודה זרה מוסקת ליש אומרים לענין עניית קדושה, והוא חזין הכא: [פ"ק ב] אחד כ"י, השלישית ועיין ריש סימן קצ"ג. וי"ל, דעכ"פ מי שאינו יודע, מכל מקום מבין לשון הקדוש, ועיין שם במ"א [ס"ק ב]: וצריך עיון ב"י מציינו שיפלו ארבעה ב"י וכן הוא בגמרא. דף מ"י דפליגי רב נחמן ורב ששת עד היכן ברכת היומון. רב נחמן אמר עד נכרך, ורב ששת אמר עד הון. ואמרין וימא כתנאי, דחני הו"א ברכת המזון שנים ושלשה (ופירשו הר"ף והתוספות ד"ה וימא) דלפעמים עולה בשני ב"י אדם ולפעמים משלשה. כגון שאין אחר יודע כי אם ברכה אחת, כמו שכתוב פ"ה בשו"ע) וחני אידך שלשה וארבעה, סברה דכולי עלמא

באר היטב קצד (א) עפ"הם. אלא שעומד לפני הפתח. ויולא גם הוא ידי מוכתו, רמב"ם, נ"י, כ"ח, נמ"א ס"ק ג': (ב) שנים. ואם אין סוף מי שידע ללא ברכה אחת, לא יכרך כלום דמעכבות זו את זו, ברכות דף מ"ו, ע"ש. עיין מ"א [ס"ק ג]. סדר שלש ברכות אלו מעכבות, ואם אמרם למפרע לא ילא, דבר שמואל סימן קמ"ז:

הגהות רעק"א קצה (א) וירע סי'א) אם טקצתם רואים אלו את אלו. למסוגל הרש"ט סימן ל"ז כתב דוקא כשיש זמון לכל חטרה וחסרה צפני ענתה, בה מלטרסיה לזמן יחד, אלא לעשות שיהיה שיעור זמון ע"י שילטרסיה יחד לא, עיין שם. ועיין לעיל צ"י סימן נ"ה וי"ה ואם מקלמן כמה שכתב עליה דהר"ש (ב) ומוכח טעור [סג] כפי' מוך הפתח, דלמד מדין הבה, משמע דספירא ליה דהבא מהכי רואים זה את זה ולכך לשיעור זמון. וכן משמע בנחמה הרש"ט [ס"א]

תחצית השקל מקשה, אי אמרת דספירא ליה ברכת היומון עד נכרך, הוי ליה למימר ארבעה. ויהיה החידוש דנשמע מזה דברכת היומון עד נכרך כרב נחמן דלא כרב ששת. אבל הרב ב"י כיון שכבר כתב להדיא בסימן ריש דברכת היומון עד נכרך, חו ליכא חדושה בזה ולא אצטרף לאשמעינן: טשטע בגמרא ובר"ף ב"י. הרא"ה, עיין מה שכתב בסוף ס"ק זה: דשעבבות ב"י. והטעם, אפשר כיון דכל הברכות מחו קרא מפי' לה בשיים דף מ"ח ע"ב: ועיין סימן תקצ"ג. דמבואר שם במ"א [ס"ק ב] ממשמעות הש"ס וי"ה לה, בין דכל השנה בברכה שמונה עשרה אין ברכה אחת מעכבת חברתה, חוין מברכות של ראש השנה ויום הכיפורים דמעכבת זו את זו, וא"כ ברכת המזון י"ל דרינו כברכת ראש השנה ויום הכיפורים של יובל: ופוסח ב"י

בוציני וכו' ארן חוון האלף חוון ינואל"ט

[מ"ה ב:]
זו ס"ז
ינה ס"ט
י' א"י:
ר"ה:
[פ"א]
ה' א' ט"פ
א"ה א'
ש"ס
נה [סג]
לימא
ס' ד"ה
י"ה ע"ז:
הקמ"ן
ף ס"ס:
ז:
ז' נ"י
ס' ע"ב
מנאל
י"ז סימן
והר"ר
י"ה גמי
ס' ע"א
סימן ל"ז
ז' נ"י
ז' נדולת
ז' נ"י
ו"א
:
י"ם
והדינים
ס' א'
ז' עליו,
נחו של
ב כוונתו
ע קולו
ז' ומה
ש"ב
ר' בשם
קוראין
תן. הם
ל' הוא
מנ"ס
א"ס א'
אומרים
חובת
ז' ח' פ"ק
י"ת
ז' דפ"ל
ר"ה ונ"ל
ז"י שם
ז' א"מ"ז
ז' למר
ז' א' ח' ז'
למאן
ח"ים,
שבת
חוף

אברהם

דמהקן ודלה, מה שאין כן כאלן לספק הוא, שמא מעכבות. ולא מנעיה למאן דלמא לא השא דין תורה, אלא אפילו למאן דלמא דרענן (עין סימן רע"ו מ"א ס"ק ו"ו), ואלפילו למאן דלמא ספק תורה מן התורה לחומרה, כאלן לא שר זב, כדכתיבנא * . ועין חולין פ"ו ז"ל (ע"א) סבר מזה או סבר נרבה למאי נפקא מינה לברכה המזון, משמע לכאורה מעכבות, דאי לא הכי ארבע מנחות הן דומיה דהמלכות במנחות (ב"מ פ. ח. ה. ב.) למאן דלמא אין מעכבות ארבע מנחות הן. (בההיא דמולין י"ל אמתא לא נפקא מינה מזה דרענן או כיו וי"ד סימן כח טע"ג ב) דלמא מנכרין, ואם ולמא ספק מן התורה לקולא ולמא מזה דרענן, וממנה נפקא קשה * . עין מה שכתבתי

בסימן קל"ב במ"א ר"ש הסימן אין מקומו (פה): * . **קצה א** שתי הבוררות. עין מ"א. נחליה רנה (ס"ק) ל' כחש שלדק עולת חמדי שחמל ידן לחופה בשם הלכות (בס"ק ב) אע"ג שגטור כאלן וכשו"ע אה"ע (סימן) ס"ב סעיף י"א היבוא המחצר, דמלטוש מוכח

מהצית השקף

אפי"ן ה) וספק ברכת המזון הדוא דאורייתא צריך לברך מספק, ע"ש. ולענין מה שהקשה על מ"א דאין כן לשון הרי"ף, אין חלונתו על מ"א כי אם על הרב ב"י שכתב אחר שהביא לשון הרי"ף הג"ל, וז"ל הרב ב"י וס"א (הסימן) משמע מהא שאין ברכת הטוב ומטיב מעכבת, שאפי"ן שאין שום אחד יודע אותה יכולים לזמן כו', עביל הרב ב"י. וכן פנה בשורש. הרי דגם הרב ב"י הבין מה שכתבו הירושלמי והרי"ף כיון דהטוב ומטיב דרבנן לא מני לה, היינו משום דאינה מעכבת. ומה שדכרייה להרב ב"י לזה, דליכא למימר משום דהוא דרבנן אפילו מעכב לא מני לה כדרי דאורייתא, כמו שכתב בספר אבן העזר, אי"כ חוקש לרב נחמן דאבהיה דקתני שלשה כו' דעל כרחק ברייתא דקתני אפילו מעכב לא מני לה כדרי דאורייתא וסבידא ליה דברכת הזימון עד נבדק וסבידא ליה כהאי ברייתא ואייתא ברייתא דקתני ארבעה, ואי משום הטוב ומטיב ואם מני לא פליגי הברייתות, כיון דהוא דרבנן לא מני לה, מנא ליה דרוב נחמן הא דברכה דרבנן לא חשיב ומהאי טעמא הוכיח דברייתא דקתני ארבעה פליגי אאיך כרייתא וסבידא ליה ברכת הזימון עד נבדק, אין זה כדאי לעשות פלוגתא בין הברייתות, ודלמא תרונתיה סבידא להו ברכת הזימון עד הן והאי דקתני ארבעה חשיב ליהטוב ומטיב אפי"ן שהוא דרבנן, אלא על כרחק צריך לומר כיון דהיא דרבנן אינה מעכבת, וא"כ ליכא למימר דחשיב הטוב ומטיב אומר גברא רביעי, דאי"כ מאי קא משמע לן כזה שאמר אומר גברא רביעי הטוב ומטיב שיוצאים ידי ברכת המזון, פשיטא מי גרם אומר לא אמר כלל ברכה ארבעה ומה הטוב ומטיב דיצא, דהא אין הטוב ומטיב מעכב, ועוד, כיון דאינה מעכבת אין לה שייכות לשאר ג' ברכות, וא"כ פשיטא שיוכל לאומרה איש אחר, ומהו הוכיח רב נחמן דלא חשיב להטוב ומטיב. ומה הוכיח מ"א דשאר ג' ברכות מעכבות זו את זו, וא"כ אמרת דגם הם אין מעכבות, גם הם פשיטא שיוכל כל אחד לברך ברכה אחת כיון דאין להם שייכות זו לזה דהא אין מעכבות זו את זו, ומאי קא משמע לן הברייתא, אלא ודאי דמעכבות זו את זו. ובזה אודא גם ג' קושיות מברכת הזימון, וכל ג' הם היא אינה מעכבת ואפילו הכי חשיב לה, וזהו לפי הבהותו של בעל ספר אבן העזר דמאי דאינה מעכב לא חשיב הוא בלי טעם, אבל לפי מה שכתבתי דמהאי טעמא לא חשיב מה דאינו מעכב משום דהוא מלתא דפשיטא כיון דאין לה שייכות לשאר ברכות פשיטא שיוכל לאומרה אדם אחר, מה שאין כן בברכת הזימון עד אפי"ן דאינה מעכבת אפילו הכי טובא קא משמע לן דברכות הזימון עד נבדק כרב נחמן לאפוקי מרב ששת, לכן עולה ברכת המזון מארבעה בני אדם, ומה שהקשה על מה שכתב מ"א ובספ"ק ברכות ראו להתמיר, אודבא כספק ברכת המזון צריך לברך דהוא דאורייתא, י"ל דהמ"א סבידא ליה כיון דמברכת הדבר מגמרה ירושלמי והרי"ף דשלש ברכות מעכבות זו את זו, אין יחילוק על זה הרמב"ן, ניהו רי"ל שהיה להרמב"ן ראייה לזה מאיזה מקום בש"ס מכל מקום אין הדבר פשיטא ליה דאין מעכבות, מה שגורא ומהוה להיפך מירושלמי והרי"ף (והיינו אם נדייק מה שכתב הרמב"ן שאפילו נאמן שהברכות מעכבות כו', דלהרמב"ן גופיה לא סבידא ליה הכי), אלא ודאי דמ"א דאורייתא מודה הרמב"ן דמעכבות, ואם אינו יודע רק אחת, מן התורה אינו צריך לברך כלל, אלא דאפי"ן כן מחקת חכמים יש לו לברך הברכה שיוודע, וכמו שתקנו ברכה מחודשת על הרוגי ביתר הוא הדין שחיינו א"כ אינו יודע רק ברכה אחת שברכה, ומסתמא יש לו ראייה לזה, ולכן אחי שפיר מה שכתב מ"א וכספ"ק ברכות ראו לחמורה, דברנן

בבש"י שרד

מסינ חזק המנצ'ן. ולמא רב ויד דלומר עוד הפעם נבדק כו' נבדק כו', ליון דעניות העונים סהה לגומר ברכת זמון: (ה) שם שמשע דהוא סבידא דיה. מדכתב שאלתיו אם ולמא כו'. ומה"ש כאלן וימלאו שאין זה הכניע כל כך, משום

קבד (ו) ש"ס ס"ק ו' ראו הדין אם הם שנים. דליכא להאש אינו יודע, או אף נכעים יולא נכעים היוודע, נתיש סימן קט"ו, ואומר אחד שמי נכרות ולאלו אומר שטלישית: (ב) שם דהא הרב ב"י פסק שום סימן ר',

אשר

ב אף על פ"י עין מ"א. ומשמע דרולין זה את זה ענין, כנסימן קט"ו [סעיף ה] עין כ"י [ד"ה וכנת הרשב"א] בשם חידושי הרשב"א (נכרות מה) ג ד"ה אמר) בשם רב האי גאון. ויולא ידי טובה גם הוא, רמב"ס. דלא כהר"ר יונה (שם לו) ה ד"ה ומינן דפסק כהאי גאוןא שאין עמיה אינו יולא הוא י"ה ענין, עין מה שכתבתי בסימן קט"ו [אות] י"ג. ועין סימן ג"ה סעיף ב', צטונוף מפסיק, יע"ש: * . **ז** אחד יודע. עין מ"א. הקשה

להחזיר כנימן ר"ש אמתא לא השמיענו דברכת המזון נאכרעה בני אדם, שלש נכרות ולאחד יודע ברכת הזימון יהיה הוא האומר ועונה, וכן הוא בגמרא ברכות מ"ו א' ל' רב נחמן כו'. ומיהו אם אינם יודעים ברכת הזימון יניחו שלש נכרות, ודברות זימון לרוב פוסקים דרבנן ואין מעכב, כמו הטוב ומטיב דלמן מעכב. ולענין אי נכרות מעכבות זו את זו או לא, האמר דרלוי להחמיר בספק ברכות, ואלע"ג דספק תורה לחומרה, לא שייך כלן, בשלמא אלל ואינו יודע אם בירך חזרו ומנכר כנסימן קפ"ד סעיף ד' לשוק, וע"ש ברמב"ן: * . **ח** שפיר אין אמת אין הברכות מעכבות זו את זו ליכא למימר דמירי כיצא באמצע ברכת המזון, דאי"כ תקשי לרב זביד משמיה דאביי דסבידא ליה חזור לראש, וא"כ אפילו יצא כאמצע ברכה שניה או בין ראשונה לשניה מכל מקום צריך לחזור לראש ברכת המזון והפסיד אפילו ברכה ראשונה הואיל והפסיק, מה בכך שהפסיק, הא אפילו לא בירך כלל ברכה שניה יצא ידי ברכה ראשונה דהא אין מעכבות זו את זו, וא"כ למה יגרע כשבידך ברכה שניה אלא שהפסיק בין שניה לראשונה (דנראה לי דחוק דמירי דוקא שיצא באמצע ברכה ראשונה, וכתבתי מירי, וכן תקשי מאי טעמא דרבנן). אלא אפילו נימא דברכות מעכבות זו את זו וכשהו כו', ואחי שפיר מאן דאמר חזרו לראש: כמו שכתב הרי"ף הרי"ב כו'. דקאי על המבדק ברכת הזימון ואמר נבדק שאכלנו משלו והם עונין ברוך שאכלנו משלו כו', אם המבדק צריך לחזור ולומר נבדק כיון ששהה עד שענו ברוך שאכלנו כו', וסבידא ליה דברכת הזימון עד נבדק וסבידא ליה דאם שהה כדי לגמור ברכה אחת חזרו, ודא עד נבדק היא ברכה אחת וכיון ששהה עד שדמ ענו ברוך כו' והוא יותר ארוך מנבדק הרי שהה כדי לגמור ברכה אחת וצריך לחזור ולומר נבדק כו'. ועין לעיל סימן קפ"ג וס"ק מה שכתב בזה בשם תלמידי רבינו יונה (ברכות פ. א ד"ה אין): כשישע דהוא סבידא ליה דאין מעכבות, מדכתב שאפילו נאמר שהברכות מעכבות זו את זו, משמע דלא מסתבר לומר כן. אלא כתב כן דאפילו יהיב ליה לאותו מפרש דמעכבות זו את זו, מכל מקום לא הנחה לו פירוש ההוא: וכפסוק ברכות ראי' להחמיר וברפ"ט כ"א אין ד"ה הל'ע. ומה שכתב ואפילו אם נאמר שהברכות מעכבות כו', אין הכוונה נמור, דהרמב"ן לפניה סבידא ליה דאין מעכבות. ואייתא בספר אבן העזר שכתב על זה (נו"ל) וכל דבריו ממוינים כענין אודבא מהרי"ף מוכח להדין. ואביא דבריו בקוצא, א', הקשה דאין לשון הרי"ף כמו שכתב מ"א, אלא דהרי"ף הביא ירושלמי למוד ממנו פירוש דבריו הש"ס דידן, דבירושלמי (ברכות פ"ו הל"א א) מותיב לרב נחמן דסבידא ליה ברכת הזימון עד נבדק מדתניא שלשה שאכלו חייבים בברכת המזון (והיינו כשכל אחד אחר אינו יודע כי אם ברכה אחת יבדק כל אחד אותו ברכה שיוודע ועלה ברכת המזון משלשתן), ואי אמרת דברכת הזימון עד נבדק, הרי אמר ארבעה, ומשני איכא תנא דתני באמת ארבעה, ואנא דאמריו תוהו, ואי תימא זו הטוב ומטיב, שינא היא, דאמר רב הונא דהטוב ומטיב ביבנה תקנוה. ופירוש הרי"ף דר"ל ואם תאמר דן דתני ארבעה משום הטוב ומטיב תני הכא דמצי אמר ליה גברא רביעיאי. לית לך למימר הכי, דהטוב ומטיב דרבנן היא ולא מני לה תנא בהרי דאורייתא, דכ"ל הרי"ף. ולכן הקשה כספר אבן העזר דאין הכונה משום דהטוב ומטיב אינו מעכב, אלא משום דלא מני כי אם ברכות דאורייתא, וכן פירוש תלמידי רבינו יונה. דאי סלקא דעתך כמו שכתב מ"א משום דאינה מעכבת, ה"י ליה למימר כיון דמדדובדן היא ואינה מעכבת לא מני לה. עוד הקשה אי סלקא דעתך דלא חשיב הטוב ומטיב משום דאינו מעכב, אם כן איך חשיב ברכת הזימון, הא אפי"ן שהיא דאורייתא מכל מקום אם ברכו ברכת המזון ושכחו לזמן, ידי ברכת המזון יצאו, הרי דברכת הזימון לא מעכב. עוד הקשה דמאי פריך לרב נחמן הרי ליה למימר ארבעה היינו רביעי לברכת הזימון, דילמא מהאי טעמא לא חשיב ברכת הזימון משום דאינו מעכב, עוד תמה כמה שכתב מ"א דאולינן לחומרה בספק ברכות ואם לא יודע רק אחת לא יבדק כלל, הא מבואר בסימן קפ"ד

קבד (ו) ש"ס ס"ק ו' ראו הדין אם הם שנים. דליכא להאש אינו יודע, או אף נכעים יולא נכעים היוודע, נתיש סימן קט"ו, ואומר אחד שמי נכרות ולאלו אומר שטלישית: (ב) שם דהא הרב ב"י פסק שום סימן ר',

קבד (ו) ש"ס ס"ק ו' ראו הדין אם הם שנים. דליכא להאש אינו יודע, או אף נכעים יולא נכעים היוודע, נתיש סימן קט"ו, ואומר אחד שמי נכרות ולאלו אומר שטלישית: (ב) שם דהא הרב ב"י פסק שום סימן ר',

משבצות זהב

אשל אברהם

קצה (א) וכגון. עיין ט"ז. פירש דברי המחבר כמו שכתב הלבוש [ועיין א]. עיין מ"א [אות] ב'. ולדינא הסכים להמ"א [סיק ב.]. ומשמע שתיקן עיין הירוש' המ"א כשם הב"ח. אמנם הוסיף דברים לפי מה שכתב הר"ב בהג"ה בסימן קצ"ג עיף כי דאפילו היכא דלא נתחייבו כווימון אם רוצים רשאים ועדיף לומר (וסובר כפשוטו, דלא כמ"א שם ס"ק ח'). והשחא בבית אחד מפניה לפינה אם יש בכל חבורה שלשה או עשרה לא שייך כאן כלל הנאי שיכנסו על דעת כך, דממה נפשך, אם רוצים לומר הרשות ועדיף כן ברוב עם, אלא מיירי באין שלש או עשרה בכל חבורה, וקאמר דאין "חיוב" לומר דווקא אחד אלא בתנאים האלו. אלא דצ"ע דמתניתין ב' חבורות, ברכות גו"ן א', בזמן שרואין או שמש כו' ואם לאו אלו "מומנין" לעצמן, אלא ביש בכל חבורה כדי וימון, אפילו הכי באין רואין כו' אסור לומר יחד. ואפשר לפי מה שכתב (הט"ז) בסימן קצ"ג אות ג' דכשיש זימון לא עדיף רק ברירה, ומשום הכי כי אין רואין כו' אסור לומר יחד רק נחלקים אלו לעצמן. וכל שכן ב' בתים אפשר אף באין בכל חבורה שלש או עשרה אסור לומר יחד, דלא שייך כהאי גוונא ברוב עם דנחלקין בשני בתים, וצ"ע. ועיין מ"א [סיק] ב' מזה. והוי יודע דמשמע כשיש בכל חבורה חמשה אע"פ שרואין זה את זה אין מצטרפין בבסימן קצ"ד במ"א אות כ', דבשלשה צריך ראייה ובעשרה לא מהני אלא כשיש בכל חבורה עשרה או מצטרפין לזימון אחד. אבל במ"א [סימן] ג"ה אות י"ב משמע דראיית פנים מצטרפין לעשרה אף כשתי (השויות) [רשויות]. וצ"ע כעת * כזה: (ב) שאם. עיין ט"ז. ועיין אליה רבה אות (ג) [ב] ברמב"ם פרק ג' מהלכות מתנות עניים [הלכה ג] דאם אין קבוע בימות הגשמים אין מפסיק, והניח בצ"ע: (ג) בשום. עיין ט"ז. ועיין מ"א כזה אות א'. ומכל מקום דווקא לענין ברכות החופה, אבל לענין זימון אף בני החופה אין מצרפין אלא בתנאים בסעיף א', ועיין אליה רבה [סיק] ד' כזה, יע"ש:

קצו (א) אכ"פ. עיין ט"ז. הביא דברי הר"מ והר"א ז"ל פק"א מרלכות ברכות הלכה י"ט. ולהר"א ז"ל דמברך לפניו קשה מברכות נ"ב ב' דבשמים של עבודה וזה אין מברכין עליהם. וצריך לומר דבאיסור תורה מודה (הר"מ) [הר"א] ז"ל דאין מברך, דעיקר ראייתו מפרק שלשה שאכלו מ"ה א' טבל דרבנן אין מומנין הא מברכין. ובשמים של ערוה דאסור להריח מדרבנן אין הכי נמי דמברכין לדברי הר"א ז"ל, וזהו שכתב הלחם משנה שם דמה שכתב הר"מ פרק ט' מהלכות ברכות הלכה ז' אין מברכין על בשמים של ערוה, לטעמיה אזיל, אבל להר"א של עכורים דין תורה אין מברכין ושל ערוה דרבנן מברכין. ובגלילין [גהרות הערות אות א] נגרשם עיין [סימן] רי"ז סעיף ה'. אבל לפי מה שכתב הט"ז דהר"א ז"ל חולק רק בשוגג או בסכנה, אתי שפיר, דהר"מ סובר אף בסכנה לא יברך, ולהר"א במקום סכנה מברך תחלה וסוף, ואתי שפיר ההיא רבשמים של עבודה וזה דאין מברך שלא בסכנה, ובדמיון. ומה שכתב הט"ז להר"מ קא

קצה (א) וכגון. עיין ט"ז. פירש דברי המחבר כמו שכתב הלבוש [ועיין א]. עיין מ"א [אות] ב'. ולדינא הסכים להמ"א [סיק ב.]. ומשמע שתיקן עיין הירוש' המ"א כשם הב"ח. אמנם הוסיף דברים לפי מה שכתב הר"ב בהג"ה בסימן קצ"ג עיף כי דאפילו היכא דלא נתחייבו כווימון אם רוצים רשאים ועדיף לומר (וסובר כפשוטו, דלא כמ"א שם ס"ק ח'). והשחא בבית אחד מפניה לפינה אם יש בכל חבורה שלשה או עשרה לא שייך כאן כלל הנאי שיכנסו על דעת כך, דממה נפשך, אם רוצים לומר הרשות ועדיף כן ברוב עם, אלא מיירי באין שלש או עשרה בכל חבורה, וקאמר דאין "חיוב" לומר דווקא אחד אלא בתנאים האלו. אלא דצ"ע דמתניתין ב' חבורות, ברכות גו"ן א', בזמן שרואין או שמש כו' ואם לאו אלו "מומנין" לעצמן, אלא ביש בכל חבורה כדי וימון, אפילו הכי באין רואין כו' אסור לומר יחד. ואפשר לפי מה שכתב (הט"ז) בסימן קצ"ג אות ג' דכשיש זימון לא עדיף רק ברירה, ומשום הכי כי אין רואין כו' אסור לומר יחד רק נחלקים אלו לעצמן. וכל שכן ב' בתים אפשר אף באין בכל חבורה שלש או עשרה אסור לומר יחד, דלא שייך כהאי גוונא ברוב עם דנחלקין בשני בתים, וצ"ע. ועיין מ"א [סיק] ב' מזה. והוי יודע דמשמע כשיש בכל חבורה חמשה אע"פ שרואין זה את זה אין מצטרפין בבסימן קצ"ד במ"א אות כ', דבשלשה צריך ראייה ובעשרה לא מהני אלא כשיש בכל חבורה עשרה או מצטרפין לזימון אחד. אבל במ"א [סימן] ג"ה אות י"ב משמע דראיית פנים מצטרפין לעשרה אף כשתי (השויות) [רשויות]. וצ"ע כעת * כזה: (ב) שאם. עיין ט"ז. ועיין אליה רבה אות (ג) [ב] ברמב"ם פרק ג' מהלכות מתנות עניים [הלכה ג] דאם אין קבוע בימות הגשמים אין מפסיק, והניח בצ"ע: (ג) בשום. עיין ט"ז. ועיין מ"א כזה אות א'. ומכל מקום דווקא לענין ברכות החופה, אבל לענין זימון אף בני החופה אין מצרפין אלא בתנאים בסעיף א', ועיין אליה רבה [סיק] ד' כזה, יע"ש:

קצו (א) אכ"פ. עיין ט"ז. הביא דברי הר"מ והר"א ז"ל פק"א מרלכות ברכות הלכה י"ט. ולהר"א ז"ל דמברך לפניו קשה מברכות נ"ב ב' דבשמים של עבודה וזה אין מברכין עליהם. וצריך לומר דבאיסור תורה מודה (הר"מ) [הר"א] ז"ל דאין מברך, דעיקר ראייתו מפרק שלשה שאכלו מ"ה א' טבל דרבנן אין מומנין הא מברכין. ובשמים של ערוה דאסור להריח מדרבנן אין הכי נמי דמברכין לדברי הר"א ז"ל, וזהו שכתב הלחם משנה שם דמה שכתב הר"מ פרק ט' מהלכות ברכות הלכה ז' אין מברכין על בשמים של ערוה, לטעמיה אזיל, אבל להר"א של עכורים דין תורה אין מברכין ושל ערוה דרבנן מברכין. ובגלילין [גהרות הערות אות א] נגרשם עיין [סימן] רי"ז סעיף ה'. אבל לפי מה שכתב הט"ז דהר"א ז"ל חולק רק בשוגג או בסכנה, אתי שפיר, דהר"מ סובר אף בסכנה לא יברך, ולהר"א במקום סכנה מברך תחלה וסוף, ואתי שפיר ההיא רבשמים של עבודה וזה דאין מברך שלא בסכנה, ובדמיון. ומה שכתב הט"ז להר"מ קא

הגהות רמב"א

סימן ל"ז הונח מ"א שם ס"ק י"ד, וכן כתב הפ"י חדש שם סעיף י"ג: [ב] והנ"א שנינו הרב ב"י [ואכ"פ] [ואכ"פ] הרא"ש [וגרסו מ"א סימן א] צריך לו"ד, כצ"ל ומכת"ו:

קצו (א) [ע"פ ס"א] אכ"פ דבר איסור. ואם אכל פת שלש סלע או נשמן, שאסור מדרבנן [וי"ד סימן ט] סעיף א' שחל יכל לאכלו עם נכס, יס לומר דלא מקרי כל כך איסור. ונפרט לפי מה שכתב הכותו סימן ל"ז [סיק ג] דכש"ל לחלק הפת לאנשים הרבה נענין שיזיה לכל אחד דבר מוגז, אם כן י"ל דדמי [דחל דמברכס ודחל פ"ה משנה דין בין דלי נעו תפקיד לנכסיה ואלל כתיבת [וגרסו חו' א]. הכל נמי לי נעו מחלקו ואוכל כו"ם כתיבת. ועיין נאש"ל אהר"ס לבעל פרי מגדים סימן קס"ט סוף ס"ק ט"ז:

קצה (א) וס"ק א' וכגון כו'. ירושלמי שם [וגרסו פ"ה הלכה ה] ד' יונה וד' אבא בר יומנא כשם ר' זירא לשני בתים נצרכה, אמר ר' יוחנן והוא שנכנסו משעה ראשונה על מנח כן כו'. והביאו הרא"ש שם [פ"ה סימן ל]. ועיין מ"א [סיק ב]. וכן כתב הרשב"א [שם ג] א ד"ה הג"ה אבל כ"י [וי"ד ומכ"ו] דדרכי משה [אות א] בשם אור זרוע [ות"א סימן רז] כתבו דבבית אחד אין צריך. וכן משמע בירושלמי [שם] דקאמר בית נשיא כו'. והביאו הרא"ש שם. אך נראה שטעות סופר שם בירושלמי. וצ"ל האי אמר ר' יוחנן והוא כ"י קודם ר' יונה וד' אבא בר יומנא לשני כו'. והיינו שדוהא שנכנסו כו' קאי על השמש מצרפין, דאם לא כן אינו מצויה. ועלה קאי לשני בתים נצרכה, אבל בבית אחד אין צריך שיכנסו מתחילה. ולכן ביציא אח"כ אלין בית נשיא מאי כו' [ב] ויש כו'. עיין פרק ג' הבבא בתרא נ"ה ועי"ב ג"ו ועי"א: [ג] וסעיף ב' אכ"פ כו'.

ירושלמי הנזכר לעיל [סיק א] ברא"ש שם [ברכות פ"ה סימן ל] ר' ברכיה [כו' [ד] וסעיף ב' כו'. חוספנית שם [ברכות ג] ב' ד"ה שמש כו', וכמו שכתוב שם א' וייסקו כו': [ה] והנה ידאר כו'. עיין סימן קפ"ג סעיף (ו') [ו] אבל עיקר ברכת זימון שיהא כולם שומעין כל ברכת המזון, כמו שכתוב בכמה מקומות. וזהו שכתב וה"א אבל כו':

קצו [א] [סעיף א] א"א ע"י ל"ז. [ברכות מ"א ב':

מחצית השקל

קאי אלא אצירוף שני בתים כו'. דשתי חבורות בבית אחד אע"פ שלא נכנסו מתחלה על דעת להצטרף יחד מצטרפים. וכן משמע מפ"ש הירושלמי [שם פ"ה הלכה ה]. עב"ל הרב ב"י ואי אמרת דגם בשו"ע סבירא ליה כן, לא הוי ליה לפתוח בלשון הטור, כיון דהרב ב"י גופיה קשיא ליה לישן הטור בזה, והוי ליה לפרש להוריא דאין צריך להצטרף תחלה יחד אלא דוקא בשני בתים, אלא צריך לומר דשו"ע חזק בו: ואם לפי מה שכתב סימן קצ"ג פ"ח ב' כו'. היא קשיית הרב ב"י הג"ה. והוא פ"ה חבורה כו'. עיין מה שכתב הרב ב"י בתירוץ הראשון: ויפגרא הראשונה. ד"ל, לפי מה שהיר"ס סב"ד הרב ב"י בפסור על הטור היא סבתו הראשונה. ואחר כך

דה ברכת המזון יש לו דין שאר ברכות המספק אין מברכין, והא משמעות הרי"ף דמעכבות, ואפילו ניהוש לסבת הרמב"ן חיובו אינו אלא מדרבנן והוי כשאר ברכות דרבנן דמספק אין מברכין: [ב] קצה ופ"ה [ו] וכגון כו'. בדפוס כו'. לפי שהטור כתב בלשון השו"ע. וכתב עליו הרב ב"י [ו"ה ומכ"ו] וז"ל, לפי מסקנת הרא"ש ודמות פ"ה סימן [א] שכתב רבינו בסימן קצ"ג עיף ב' שאע"פ שלא ברכו ברכות הנוציא ביחד נקבעו לזימון. בשני חבורות נמי לא בעינן שיכנסו מתחלה על מנת לצרף יחד, ואי"כ לא הוי ליה לרבינו לכתוב שם וכגון שנכנסו מתחלה להצטרף יחד כו'. ומירו אפשר שמה שכתב רבינו וכגון שנכנסו כו' לא

אבותי שרד

בעזה ש"ת

ספר
הציצית

ביאורים והערות על שו"ע
הלכות ציצית

נערך בחמלת ה' עלי
יצחק מאיר סימקאוויטש
בן לאאמו"ר ר' שמואל אברהם שליט"א

שנת תש"פ
ברוקלין, ניו יארק

ענין כ'

ספק תכלת

אפשרות לצבוע תכלת בזמן הזה

עולה בהר, וכן עוד סוגיות בש"ס שצריך ליישב, ויש בזה צדדים לכאן ולכאן.

גם יש לעיין, לו יהא שאנו יודעים מין החלזון מהו, אפשר דנעלם מאתנו אופן הצביעה, כפי המבואר בגמ' מנחות [דף מ"ז ע"ג], דמייתנין דם חלזון וסמנין ורמינן להו ביורה ומרתחינן ליה, ובהמשך הגמ' שם [דף מ"ג ע"א] כמה אופני בדיקות אם היא תכלת אמיתי או קלא אילן. ואפילו אם נאמר שאפשר להצליח להוציא אותה מראה הצבע שנתכוונה תורה, כמבואר בגמ' מנחות [דף מ"ג ע"ג] ועוד, שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, מ"מ כל שלא עשינו כדרך הצביעה לא סגי, דבכל התורה בעינן דרכה ממש, ושלא כדרך אכילתן לא חשיב אכילה וכדומה.

וכפי הנראה הסתייגו רבותינו מלהשתמש עבור קיום מצוה בדבר שאין לנו מסורה, ואף לא התייחסו לזה כענין של ספק. ואי משום סברת אם לא יועיל לא יזיק, העלו בזה חשש קלקול, כעין המבואר במס' סוכה [דף ל"א ע"ג], לא מצא אתרוג לא יביא לא רמון ולא פריש ולא דבר אחר, משום דזימנין דנפיק חורבא מיניה דאתי למטרך, וכמו שראינו בעינינו, באלו שקיבלו התכלת של הרבי מראזדין זצ"ל, שאינם רוצים להכיר בתכלת החדש.

ואלו החוששים שזאת היא תכלת, צריכים להכריע במחלוקת הראשונים הנזכרת בסימן דלעיל, אם לצבוע חוט אחד כהרמב"ם, או ב' חוטים כהראב"ד, או ד' חוטים כהתוס'. ואין לצבוע יותר ממה שצריך, שכל שמרבה בחוטי התכלת הרי

נתבארה בסימן דלעיל הנהגה הראויה בזמן הזה שאין לנו תכלת, שמצוה ללבוש בגד של ד' כנפות ולקיים מצות ציצית עם לבן לבד, ואין לחוש לביטול מצות תכלת, ויוצאים בציצית כזו אף בשבת, כמו שכתב בשו"ע להלן סי' י"ג [פסעף ג'], אם היא מצוייצת כהלכתה, מותר לצאת בה לרשות הרבים, בין טלית קטן בין טלית גדול, אפילו בזמן הזה שאין לנו תכלת. והנה כהיום יש קול במחנה, שזכינו ומצאו את החלזון, ומציינים למין הפורפרא שהיא מה שנתכוונה תורה להשתמש בה עבור צביעת התכלת, וסמכו על דברי הראב"ה שפירש בין תכלת לכרתי, שהוא פורפרא. וכן כתב החוות יאיר בספרו מקור חיים, שהפורפרא הוא דם חלזון. ולהבדיל, בכמה ספרי עתיקים של העמים מתייחסים לפורפרא למין שמפיקים ממנה תכלת, והלא זה מבואר בחז"ל שתכלת היתה צבע שהשתמשו בה גם הגויים, והיה יקר מאד מפני נדירתו. וכמבואר בפירוש הרמב"ן על התורה ושמית כ"ח, ב'.

ויש בזה משא ומתן מתוך סוגיות הש"ס, שצריך להתאים לסימני חלזון המבוארים בחז"ל, כגון הא דמבואר במס' מנחות [דף מ"ד ע"א], חלזון זהו גופו דוכמה לים, וברייתו דוכמה לדג, ועולה אחד לשבעים שנה, ובדמו צובעין תכלת. גם צריך ליישב ענין הצידה ונטילת נשמה בחלזון המבואר בגמ' שבת [דף ע"ה ע"ב], ובגמ' בסנהדרין [דף ל"ב ע"ב], עלה להר וראה שהיום אין בו אלא חלזון אחד, למחר ירדו גשמים ונתמלא כולו חלזונות, יעוין בפרש"י שם, מבואר דהחלזון

בזמן
ת בעל
הלבן,
ל לבן,
ת את
בזמן
הרי
לבאר
בבגד
ולכן
הדין
ליכא
אפשר
דהוי
דגם
עכ"פ
קיי"ל
קשה
טלים
י רק
ליכא
צריך
מצות
מרי.

היינו
תכלת.
או מי
כמים
דשינן
ייתם
ש לו
לבן.

20

הלכות ציצית

טומאת מת פ"ו
ראשונים שה
דף ל"ה ע"ג ד'
והרשב"א נק
דספיקא דאו
החוות דעת
שיטת הרמ
מימרא דרב
והבשר אש
טמא הוא ז
טהור יאכל
משמעותו נ
יצא לו להו
בודאי.

ולפי זה מו
בין מ'
לשיטת הרנ
צריך להחכ
דבאיסורין
טמאות דא
ודגים י"ד.
לאכול חזין
דלא אסרד
תורה בקו
הכוונה למ
עץ הדר"
ספיקא אכ
קיים חובה

אמנם הו
בו
מילתא ד'
להוכיח נ
ובעגלה
חיישינן ד
נימא דמן
כל הספי

הראשונים אם הגזירה על ציצית בכלי פשתן היתה גם שלא להטיל בהם חוטי פשתן. ובתשובת הרא"ש [נלל נ, ס' מ] כתב להתיר משום שידוע לכל שהגזירה היתה שלא יבואו להטיל חוטי צמר של תכלת, ויעבור על איסור כלאים כשאין בו מצוה, וא"כ בזמנינו דליכא תכלת לא שייך כלל הך גזירה. מעתה לפי אלו הנוטים שזאת היא תכלת ומשתמשים בה, אסור לעשות טלית של פשתן, ואולי גם אלו שאין מטילים בעצמם צבע זו, צריכים לחשוש שיבואו אחרים ויטילו חוטי צמר בכלי פשתן, משום תכלת זו, והגזירה במקומה עומדת. ואכן בשו"ת מהרי"ל החדשות [ס' מ] כתב שאי אפשר לבטל הגזירה, דחיישינן שמא יחזור הדבר לקלוקלו, ויהא התכלת מצוי[עב].

כשיש לנו תכלת מסופקת - האם יש חיוב לייטלה ולהשתמש בה

ג'. ומעתה יש לעמוד על דבר הלכה, על הצד שבאמת יש לנו כמה ראיות הגונות לעורר ספק שאכן נמצאה אותה התכלת שאמרה תורה, אך אינן ראיות מוכרחות שזאת היא התכלת, א"כ יש לנו ספק אם אפשר לקיים מצוה, האם יש בזה להצריך ללבוש התכלת מכח ספיקא דאורייתא לחומרא.

החיוב להחמיר בספיקא דאורייתא במצות עשה

והנה בעיקר דין דספיקא דאורייתא לחומרא, נחלקו הראשונים אם הוא מדאורייתא או מדרבנן, שיטת הרמב"ם ואל'

עב. אולי יתכן דהחשש כשיש תכלת היינו רק כשלובשים כלאים בציצית, היינו שעושים חוטי תכלת של צמר וחוטי לבן של פשתן בבגדי צמר. ויש לגזור שיבואו לעשות כן בטלית של פשתן, אך כשאין עושים כלאים בשום צורה, כיון דחוששים שאין זה תכלת, שוב אין מקום לחידוש הגזירה.

ממעט בחוטי הלבן, ואינו יוצא מצות לבן. ולעומת זה, על הצד שצריך ד' חוטים של תכלת וצבע רק חוט אחד, אפשר דלא די שלא קיים מצות תכלת, אלא גם מצות לבן לא קיים, שהרי בבגד שהמצוה אינה מתקיימת בתכלת אולי צריך לקיים את המצוה רק עם לבן, היינו ממין הכנף, וכל שיש פחות מהשיעור אין כאן לא לבן ולא תכלת.

טלית של פשתן בזמן הזה

76 ב'. ומבואר בשו"ע כאן שאין לעשות ציצית משל פשתים לצמר או של צמר לפשתים, בזמן הזה דליכא תכלת, מפני שהם כלאים, והיינו דכיון דהתכלת שהיא צמר מכריח ענין הכלאים בציצית של פשתים, לכן לא הותרה לבישת כלאים אלא במקום שיש תכלת, ולשון הט"ו [פק"ג] דהשתא דאין לנו תכלת, נמצא דאפילו בבגדי צמר או פשתים אין עושין מצות ציצית כראוי, לא שרי לן כלאים, הילכך אסור לנו ציצית של צמר בבגד פשתים או איפכא. ופשוט שבלי הוכחה ברורה שיש לנו תכלת אמיתי בכל פרטיה, לא יקילו באיסור כלאים ולעשות חוטי פשתים בשל צמר.

ובסעיף ו' איתא, יש אומרים שאין לעשות טלית של פשתן, אע"פ שאין הלכה כן, ירא שמים יצא את כולם ועושה טלית של צמר רחלים שהוא חייב בציצית מן התורה בלי פקפוק, הג"ה, ומיהו אם אי אפשר רק בטלית של פשתן. מוטב שיעשה טלית של פשתן וציצית של פשתן, משיתבטל ממצות ציצית. והיינו שנחלקו

חיישינן לנקב משום דאזלינן בתר רובא. עוד הקשו על הרמב"ם מגמ' ראש השנה [דף י"ג ע"א] דהקשו התם מהיכן הקריבו עומר, דילמא הביא שליש ביד עובד כוכבים, והתורה אמרה "קצירכם", ואם ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, אין קושיא היאך הקריבו העומר, כיון דהוי ספק, וספיקא לקולא. ומקושיית הראשונים אלו מבואר דנקטו בדעת הרמב"ם, דהן באיסורים הן במצות לעולם הוי לקולא, ואי אפשר לאסור דבר או לחייב דבר מספק. וכן נקט המנחת חינוך [מנח"ח, ג'] דלהרמב"ם יצא ידי חובת פריה ורבייה גם בספק זכר, יעו"ש.

והפרי מגדים סי' י"ז [א"ח סק"ז] כתב להיפוך, דאפשר שבמצות עשה לכו"ע ספיקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, ומן התורה לקולא. והסברא בזה דמספק אמדינן מן התורה שב ואל תעשה, ולכן באיסורים צריך לפרוש מאיסורא, אבל מצות עשה שהיא בקום ועשה אין צריך לעשות. ועוד לפי המבואר בריש יבמות דלא תעשה חמור ממצות עשה, אולי לא החמירה תורה רק בלאו. L

T החומרא מספק רק כדי להיות במצב של ודאי

והנה בספר עין התכלת להגאון האדמו"ר ר' גרשון חנוך מראזדין זצ"ל. בו עמד לבאר ולהוכיח גודל החיוב ללבוש ציצית עם תכלת בזמן הזה, דן טובא אם מחוייבים אנו בתכלת כזו אשר לא ברירא לן שהיא היא התכלת שמצוין בה מן התורה, והביא בזה [א"ח מ' פט"א] סברא המתנייחסת להגאון הבית הלוי זצ"ל, דעד כאן לא אמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא אלא היכא שעל ידי זה שיחמיר יצא בבירור מכלל הספק, כמו בספק איסור דכשמונע עצמו מלעשות איזה דבר

טומאת מים פ"ט ה"ג, ה"ל כלאים פ"י הכ"ז ועוד ראשונים שהוא מדרבנן, ושיטת התוס' [נימוק דף ל"ה ע"ב ד"ה נמלאת, סוטה דף כ"ט ע"ב ד"ה מה] והרשב"א [קידושין דף ע"ג ע"א] ועוד ראשונים דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה. וכתב החוות דעת [יו"ד סי' ק"י, ריש ג' ספק], שמקור שיטת הרמב"ם דמן התורה לקולא, הוא מימרא דרב גידל אמר רב [סוטה דף כ"ט ע"א], "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", ודאי טמא הוא דלא יאכל, הא ספק טמא וספק טהור יאכל, אלמא דכל לישנא דקרא משמעותו על הודאי ולא על הספק, ומכאן יצא לו להרמב"ם דלא דיברה תורה כי אם בודאי.

ולפי זה מחלק החוות דעת בשיטת הרמב"ם בין מצות עשה למצות לא תעשה, דגם לשיטת הרמב"ם הרי בספק קיום מצות עשה צריך להחמיר מן התורה, מהך טעמא גופא דבאיסורין אזלינן לקולא, כגון באיסור חיות טמאות דאמרה תורה "את זה לא תאכלו" [דברים י"ד, ז']. אמרינן שכוות התורה שלא לאכול חזיר ודאי, וחזיר ספק לא הוי בכלל, דלא אסרה תורה הספיקות. אבל כשציוותה תורה בקום ועשה "בערב תאכלו מצות" הכוונה למצה ודאית, או ב"ולקחתם לכם פרי עץ הדר" לאתרוג ודאי, וכל היכא דהוי ספיקא אם חפצא זו בכלל המצוה, עדיין לא קיים חובתו מן התורה, דלא סגי בספק.

אמנם הרשב"א הקשה על הרמב"ם מגמ' בחולין [דף י"ב ע"א] שהקשו מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא, והביאו להוכיח מהא דאזלינן בתר רובא בפסח ובעגלה ערופה ובשעיר המשתלח. ולא חיישינן דילמא ניקב בקרום של מוח, ואם נימא דמן התורה ספיקא לקולא, הרי בלא"ה כל הספיקות מותרין, ומהיכי תיתי דלא

בלי פשתן.
ב להתיר
ה שלא
יעבור על
ב בזמנינו
ה. מעתה
תכלת
לית של
בעצמם
אחרים
תכלת
בשו"ת
אפשר
ה הדבר

חיוב

הה, על
הגונות
התכלת
כרחות
פק אם
הצריך
אורייתא

אורייתא
ה הוא
ה הלי

ל צמר
בלאים

22

הלכות :

בודאי, צ
בספיקא
בכלל הח
החיוב. וי
שהעלה ע
דעת, דבנ
לחומרא,
אם הגיע
לחומרא.

ולמעשה

מדרכנ
הרמב"ם
ומדרכנ
דבמצות
מדרכנ צ
הוי סברא
שישאר ב
שיעמוד
להחמיר.

מיהו א
דר
לעשות ד
אך לעני
כשעומד

סעיף ד

אנ פשתי
אפשר ל

אם עבר או לא. ואם תאמר דעכ"פ ברור לו שמשום שפרש מאותה חתיכה לא עבר, וזהו מה שנקרא יצא מכלל ספק, דבר זה לא משכחת לה בשום ספק במצות עשה, דבכל פעם כשמחמירים בספק במצות עשה, אפילו אם יצא מכלל הספק לגמרי, עדיין יש ספק אם בפעולה זו שהחמיר יצא ידי מצוותו, דאולי היה פטור ממצוה זו לגמרי, או כבר יצא ידי המצוה מקודם. ואם נימא דיצא מכלל ספק, היינו שברור לו שיצא ידי המצוה בכלליות, הרי בלאוין אינו כן, דגם אחר שפרש אינו יודע ברור שניצל מהחטא כנ"ל. ואולי יש לומר שאין הנידון אלא מכאן ולהבא, אך במצות עשה נוגע להבא אם כבר קיים את המצוה, וכשם שהפורש מלאו יודע ברור שמכאן ואילך לא יעבור על כלום, הכי נמי במצות עשה, גדר החומרא רק כשיודע ברור ע"י זה שיצא ע"י חובתו מה שנוגע לחיובו מכאן ואילך, משא"כ כשנשאר בספיקו.

[והנה אם נימא דכל הסברא להחמיר משום דדיברה תורה באופן של ודאי, יש לצמצם כל החיוב להחמיר בספק מצות עשה, אלא במי שודאי נתחייב באיזו מצוה, רק דנפל ספק באיזה דבר אם אפשר לצאת בו המצוה, כגון באתרוג אם הוא כשר או לא, ואז י"ל שמחמת עצם החיוב צריך לקיים עד שיצא מספק, ויקיים המצוה באופן של ודאי. מיהו באופן דאין כלל ספק בהתפצא של מצוה, רק הספק על הגברא, אם מחויב במצוה זו, אם הוא בר חיובא או לא, לכאורה ליכא סברא להחמיר, דמה לי בזה דדיברה תורה באופן ודאי, הלא על דיבור זה גופא אנו מסופקים. אם חייבה אותו תורה במצוה זו או לא. דהתינח היכא שיש ספק אם כבר קיים המצוה, שייך לחיובו לחזור ולקיים המצוה, דמחמת עצם הציווי שיקיים המצוה

מחמת הספק, הועיל בזה לצאת מכלל ספק, דבודאי לא עבר איסור ע"י חתיכה זו, אבל בכהאי גוונא, דגם אם אחר הנטייה לחומרא לא יצא מכלל ספיקו, א"צ להחמיר, דלא יועיל כלום דנשאר בספיקא. והאדמו"ר מראזדין זצ"ל אחר שדן בזה מדברי הראשונים והפוסקים, כתב שבאמת מצד הסברא הישרה אין לחלק בזה כלל, דודאי החיוב על האדם למיעבד בזה כל טצדקי שבעולם לצאת ידי חובתו, וכולי האי ואולי יכוון לצאת מצות בוראו, כי מה לו לאדם הירא את דבר ה' אם יודע לו אם יצא מכלל ספק או לא יתוודע לעולם.

אמנם סברת החוות דעת הנזכרת, דכל הסברא להחמיר בקום ועשה, הוא משום דהתורה נתכוונה לודאי, וכשציוותה תורה לעשות ציצית, החיוב מורה שיקיים מצות ציצית באופן של ודאי ולא באופן של ספק, ולפי זה שפיר יש לחלק בענין אם ראוי להחמיר היכא דאחר הקיום והנטייה לחומרא נשאר בספק, דלפי הך טעמא אין אנו צריכים להחמיר היכא דנשאר בספק, שכל ההנהגה לחומרא היא כדי לצאת מספק, משא"כ היכא דגם עתה אינו ברור שמקיים בזה המצוה.

השוואת החומרא בעשה ללאו

76 אולם בעיקר ההשוואה בין ספק חיוב לבין ספק איסור, [דכשם שבספק איסור, הועיל במניעתו לצאת מכלל ספק לגמרי, הוא הדין בספק חיוב מצוה, צריך לצאת מספק], יש להעיר, דגם לגבי ספק באיסורים שייך שלא יצא מספק, כגון אם היה ספק בין שתי חתיכות איזו מהן נבילה, ואכל אחת מהן, פשוט שעכשיו אסור לאכול החתיכה הנשארת, דהוי ספיקא דאורייתא, אע"פ שגם אחר שנחמיר ופורש ממנה, נשאר בספק